



Statistisch overzicht van 2023
en het meerjarenplan 2020-2025

DE FINANCIËLE SITUATIE VAN DE VLAAMSE LOKALE BESTUREN

Belfius



Inhoudstafel

INLEIDING EN SYNTHESE	3
-----------------------	---

VLAAMSE LOKALE BESTUREN	8
-------------------------	---

VLAAMSE GEMEENTEN	10
-------------------	----

Exploitatie-uitgaven	10
----------------------	----

Exploitatie-ontvangsten	17
-------------------------	----

Investeringen	20
---------------	----

Liquiditeitenbudget	21
---------------------	----

Evenwicht	22
-----------	----

VLAAMSE PROVINCIES	25
--------------------	----

Exploitatie-uitgaven	25
----------------------	----

Exploitatie-ontvangsten	27
-------------------------	----

Investeringen	28
---------------	----

AFM en financieel evenwicht	28
-----------------------------	----

Inleiding en synthese

Vlaamse steden en gemeenten slagen erin om de kostenexplosie op te vangen

Het lokale economische landschap kreeg met de forse inflatie een harde klap te verwerken, wat tot een brutale financiële schok heeft geleid.

De Vlaamse lokale besturen slagen erin de spectaculaire kostenexplosie van 2022-2023 (+13,2% met +1,7 miljard euro) evenwel op te vangen, dankzij een toename van de inkomsten vanaf 2023 (of 13,3% met +1,8 miljard euro) als gevolg van de inflatie.

Via indexatie nemen de belastingontvangsten immers 'automatisch' toe via de Opcentiemen Onroerende Voorheffing (OOV) en de Aanvullende Personenbelasting (APB). De gemeenten hebben deze belangrijke aanvullende belastingen dus niet verhoogd.

Ook extra werkingssubsidies van Vlaanderen dragen bij tot dit financieel evenwicht (gemeentefonds, tegemoetkoming voor personeels- en energie-uitgaven e.a.). Maar vooral een fiscale 'extra' opbrengst uit de APB in 2023 door een technische ingreep van de FOD Financiën speelt een rol.

Op dit ogenblik staan in de meerjarenplannen van de Vlaamse lokale besturen nog voor 9,6 miljard euro investeringen voor de periode 2023-2025 op de planning.

De Vlaamse lokale besturen behouden een financiële marge van 1,3% in de ramingen 2023 (201 miljoen euro). Ze beschikken daarnaast over reserves, die ze hebben opgebouwd door de resultaten van de voorbije jaren. Het in evenwicht houden van de uitgaven en ontvangsten in het meerjarenplan is een permanente oefening, die elk jaar opnieuw afgelijnde beleidskeuzes vereist. Het opstellen van meerjarenplannen is tenslotte gebaseerd op schattingen, terwijl de realiteit op de jaarrekening doorgaans veel gunstiger uitvalt.

Uitgaven en inkomsten blijven in evenwicht

De Vlaamse lokale besturen krijgen in de loop van 2022-2023 een uitzonderlijke uitgavenstijging van 13,2% te verwerken. De hoge inflatie zorgde samen met piekende energieprijzen voor een spectaculaire kostenexplosie. Niet alleen de loonkosten en de energiefacturen wegen zwaar, maar ook de stijgende prijzen van bouwmaterialen hebben de kostprijs van investeringen doen toenemen. Een dergelijke schok van meer dan 10% in de lokale uitgaven dateert van 1990 en vroeger.

De Vlaamse lokale besturen voorzien 1,7 miljard euro⁽¹⁾ meer uit te geven dan aanvankelijk voorzien bij de vorige update van het meerjarenplan in einde 2021. Vorig jaar zagen de lokale besturen zich genoodzaakt om hun plannen bij te sturen, vanwege de onzekerheid over prijzen en toekomstige ontvangsten. De raming voor 2023 neemt nu de onvoorziene uitgavenstijging voor 2022 mee in de aangepaste meerjarenplannen 2020-2025, aangezien de cijfers van 2022 aanvankelijk nog geen rekening hielden met een snel aantrekkende inflatie⁽²⁾.

In Vlaanderen zijn lokale besturen en OCMW's verplicht om hun begroting te beheren in de zogenaamde Beheers- en Beleidscyclus. Deze cyclus voorziet dat gemeenten en steden in het jaar na afloop van de legislatuur een evenwicht moeten realiseren, om te voorkomen dat het volgende gemeentebestuur met een begrotingstekort van start gaat.

De prognose voor 2023 toont ook dat de exploitatieontvangsten met 1,8 miljard euro toenemen⁽³⁾. De inflatie van 2022 zorgt namelijk met een jaar vertraging automatisch voor een stijging van de ontvangsten door de indexatie van de kadastrale en fiscale inkomens. Daarbovenop verwachten gemeenten door een technische aanpassing in 2023 een éénmalige 'extra' ontvangst uit de APB.

(1) Bij een uitgaventotaal van 14,2 miljard euro voor de exploitatie in 2023.

(2) De oplopende inflatie leidde tot een trapsgewijze bijstelling van de geplande cijfers, met in totaal 5 overschrijdingen van de spilindex (5 x 2%).

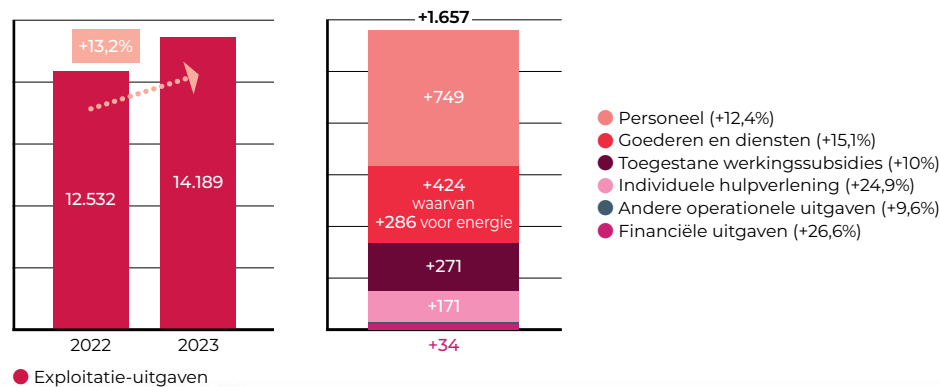
(3) Bij een ontvangstentotaal van 15,1 miljard euro voor de exploitatie in 2023.

De analyse van Belfius Strategic Research toont aan dat onder meer dankzij deze meevallers de financiële marge voor de Vlaamse lokale besturen ook in 2023 behouden blijft (1,3%). Daarnaast hebben gemeentebesturen ook hun beleidskeuzes onder de loep genomen om ervoor te zorgen dat de uitgaven en ontvangsten in evenwicht blijven.

Een spectaculaire uitgavenexplosie van 13,2%

De Vlaamse lokale besturen voorzien dus 1,7 miljard euro meer uit te geven dan aanvankelijk voorzien bij de vorige update van het meerjarenplan einde 2021. In 2023 schrijven ze voor de exploitatie een uitgaventotaal van 14,2 miljard euro of 2.118 euro per inwoner in.

Welke uitgaven nemen toe in 2023? (in miljoen EUR)



Loonkosten 12,4% hoger

De meeste gemeenten gingen voor 2022 uit van slechts 1 loonindexaanpassing, maar intussen weten we dat er maar liefst 5 aanpassingen van de lonen elkaar opvolgden. Hierdoor stijgen de loonkosten bij de Vlaamse lokale besturen met 12,4%, inclusief de baremieke loonsverhogingen. Dit gaat al gauw om 749 miljoen euro extra uitgaven, bijna de helft van de 1,7 miljard euro meeruitgaven (45%). De totale personeelskosten zouden 6,8 miljard euro bedragen, dit is 48% van de exploitatie-uitgaven.

Het grootste effect in 2023 wordt veroorzaakt door de inflatiegebonden loonaanpassingen. Lokale besturen nemen echter steeds meer niet-vastbenoemde personeelsleden in dienst, ter vervanging van de statutaire medewerkers. Hierdoor klimt de loonmassa van het niet-vastbenoemd personeel op tot 4 miljard euro (+566 miljoen euro), wat neerkomt op 58% van de personeelskosten.

Bovendien lopen de pensioenbijdragen, die gemeenten betalen om de pensioenen van hun statutair personeel op rust te verzekeren, op. Dit resulteert in de raming van de personeelskosten onder meer in een stijging van de responsabiliseringsbijdragen voor de pensioenen van het vastbenoemde personeel van 260 tot 350 miljoen euro in 2025.

Tot slot ondervinden de gemeenten de gevolgen van de krapte op de arbeidsmarkt, waardoor ze steeds moeilijker de juiste profielen vinden.

Energie-uitgaven verdubbelen

De aankoopkosten van goederen en diensten stijgen met maar liefst 424 miljoen euro (+15,1%), waarvan 286 miljoen euro (of meer dan de helft) te wijten is aan de ongekende stijging van energieprijzen. Deze prijsstijging heeft ertoe geleid dat de energie-uitgaven van Vlaamse lokale besturen tussen 2022 en 2023 zijn verdubbeld tot 541 miljoen euro. De aankoopkosten voor gas worden zelfs op meer dan een verdrievoudiging geraamd. Gelukkig is een deel van de gemeenten nog tijdelijk beschermd tegen deze prijsstijgingen dankzij vaste langetermijncontracten. Straatverlichting alleen al kost de gemeenten in 2023 145 miljoen euro of 27% van het energiebudget. Dit is bijna een verdubbeling (+78%) ten opzichte van voorgaande jaren.

Steden en gemeenten die al een eind gevorderd zijn met duurzame investeringen, zoals bijvoorbeeld straatverlichting vervangen door energiezuinige ledverlichting of gebouwen energiezuinig maken, voelen de gestegen energiekosten minder. Bovendien helpt het opwekken van eigen energie om de energiefactuur te verlichten.

De energieprijzenhousse heeft ook geleid tot een toename in de hulpvragen om inwoners te helpen bij het betalen van hun oplopende energiefacturen. Hoewel de impact van de covidcrisis afneemt, blijven er toch nog uitgestelde zorgvragen.

Ook de leeflonen werden geïndexeerd, wat heeft geleid tot een stijging van de OCMW-uitgaven voor individuele hulpverlening, ondanks het feit dat het aantal leefloners in de loop van 2022 lichtjes is gedaald. Naast leefloon neemt ook de andere individuele hulpverlening met 171 miljoen euro toe, grotendeels als gevolg van de Oekraïne-crisis die in 2022 uitbrak. Vlaanderen huisvest meer dan de helft van deze tijdelijk beschermde personen. De gemeenten ontvangen voor de lokale opvang een compensatie van de regionale overheid.

De fors gestegen lonen en prijzen hebben eveneens gevolgen voor gemeentedotaties aan onder meer politiezones en hulverleningszones

Dat geldt in het bijzonder voor de politiezones, waar de personeelskost meer dan 90% deel uitmaakt van de exploitatie-uitgaven. De meerkosten aan werkingssubsidies komen in 2023 uit op 271 miljoen euro. In totaal vloeit bijna 1,3 miljard euro van de gemeenten naar de politiezones en nog eens 403 miljoen euro naar de hulpverleningszones, een stijging van respectievelijk +11,5% en +12,5% tot 188 en 60 euro per inwoner.

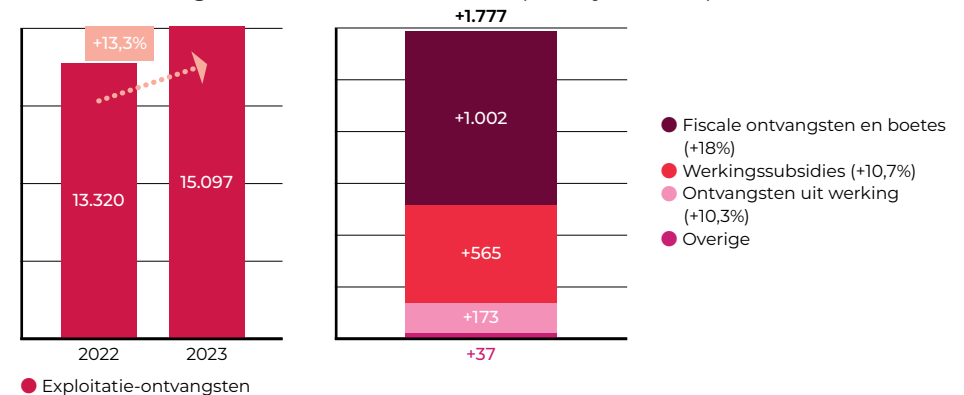
Gestegen rente leidt tot hogere financiële kosten van nieuwe leningen

Daarnaast ging de rente omhoog, waardoor de jarenlange neerwaartse trend van financiële uitgaven (interessen) volledig is omgebogen. Die uitgaven nemen met een kwart toe in de prognose voor 2023, maar vormen slechts een beperkte fractie (2%) van de exploitatie-uitgaven. Een aantal besturen anticipeert alvast op de hogere rente. In het meerjarenplan houden lokale besturen dus rekening met hogere financiële kosten van nieuwe leningen, evenals met de herziening van rentevoeten voor de lopende leningen (jaarlijks, elke 3 jaar, elke 5 jaar). Dit gaat om leningen voor de algemene financiering van hun werking en investeringen.

Groter volume aan ontvangsten zorgt voor evenwicht

Aan ontvangstenzijde volgt vanaf 2023 een geleidelijke toename van een reeks ontvangsten die mee evolueren met de inflatie. Dit gaat onder meer over belastingontvangsten, huurinkomsten, vergoedingen voor dienstverleningen en werkingssubsidies. Samen goed voor een toename van 13,3% of 1,8 miljard euro. Lokale besturen voorzien in totaal 15,1 miljard euro ontvangsten te genereren voor de exploitatie in 2023, d.i. 2.254 euro per inwoner.

Welke ontvangsten nemen toe in 2023? (in miljoen EUR)



Fiscale ontvangsten stijgen automatisch door indexatie van de inkomens

Bij de belastingontvangsten verhogen eerst de inkomens uit de **opcentiemen van de onroerende voorheffing (OOV)** tot 2,8 miljard euro. Deze stijging is gebaseerd op de kadastrale inkomens die mee evolueren met de inflatie. Voor de OOV is er in 2023 een groei van 11,8%, die voortgestuwd wordt door de stevige indexatie.

De OOV zijn met 43% de belangrijkste bron van fiscale inkomsten voor Vlaamse lokale besturen.

De **aanvullende personenbelasting (APB)** laat met 29,7% tot 2,7 miljard euro de meest opzienbarende groei zien. Er is niet alleen het eerste groei-effect door de indexering van de fiscale inkomens, maar er is ook een onverwacht element. De gemeenten voorzien namelijk in 2023 een eenmalige extra-ontvangst uit de APB, omdat de FOD Financiën de kalender voor de doorstorting van deze ontvangsten heeft aangepast en hierdoor 14 in plaats van 12 maanden zal doorstorten. Deze versnelde doorstorting is een technische ingreep.

Omdat in 2022 en 2023 slechts enkele gemeenten een aanpassing van de **aanslagvoeten** voor de OOV en APB voorzien, blijft het gemiddelde tarief nagenoeg ongewijzigd.

Bleven **lokale belastingen** tijdens de covidjaren eerder stabiel, dan worden deze belastingen in 2023 opnieuw geactiveerd met een stijging van 9,3%. Specifieke lokale belastingen die toenemen in de ramingen zijn hoofdzakelijk gerelateerd aan boetes⁽¹⁾, tweede verblijven, leegstand en algemene bedrijfsbelasting.

Steun van Vlaamse en federale overheid

Lokale besturen kunnen voor een deel van de uitgaven rekenen op de steun van andere bestuursniveaus. Zo heeft de Vlaamse regering extra middelen vrijgemaakt om hen te helpen bij het opvangen van de oplopende personeels- en energiekosten. Voor 2023 gaat het om 94 miljoen euro extra. Dit bedrag loopt in 2024 verder op tot 124 miljoen euro en in 2025 tot net geen 150 miljoen euro.

Daarnaast wordt de Gemeentefondsdotatie jaarlijks verhoogd met 3,5% en worden specifieke dotaties verruimd. Het federale bestuursniveau neemt de leeflonen van tijdelijk beschermden uit Oekraïne voor zijn rekening, waarvan Vlaamse steden en gemeenten meer dan de helft opvangen. Vlaanderen financiert de kosten van de lokale noodopvang.

Niet onbelangrijk voor lokale besturen: om beter het hoofd te bieden aan de stijgende pensioenuitgaven komt de Vlaamse regering tussen in de helft van de responsabiliseringsbijdrage, die lokale besturen verschuldigd zijn voor de pensioenen van hun statutaire ambtenaren.

(1) Uitbreiding toepassingsgebied van GAS-5 komt op kruissnelheid, waardoor gemeenten zelf beperkt snelheidsovertredingen kunnen beboeten. Slechts enkele gemeenten voorzien dit.

Uitgaven en ontvangsten in evenwicht houden is een permanente oefening en vereist afgelijnde beleidskeuzes

Samen behouden lokale besturen voldoende financiële marge in hun meerjarenplannen en hebben ze voldoende reserve om een schok zoals die zich nu voordoet op te vangen.

Concreet: de zogenaamde Autofinancieringsmarge (AFM) van Vlaamse lokale besturen voorziet in de plannen 201 miljoen euro voor 2023, wat neerkomt op 1,3% van de exploitatie-ontvangsten. Om deze marge te behouden hebben ze aanpassingen in de jaarlijkse uitgavenbudgetten 2022-2025 doorgevoerd. De marge mag tijdelijk negatief zijn, maar tegen 2025 moet er opnieuw een evenwicht worden bereikt.

Tegelijkertijd spreken lokale besturen hun reserves substantieel aan om te kunnen blijven investeren. Indien de AFM het toelaat, kunnen lokale besturen leningen aangaan om hun lokale plannen te realiseren.

Qua reserves bestaan er grote verschillen tussen lokale besturen. Enkele steden en gemeenten zitten in hun ramingen met een negatieve reserve, terwijl andere dan weer over heel comfortabele reserves beschikken. Deze reserves zijn opgebouwd door de resultaten van de voorbije jaren. Meerjarenplannen blijven uiteindelijk schattingen, terwijl de realiteit op de jaarrekening doorgaans veel gunstiger uitvalt. Reserves verzekerd dus.

Lokale besturen blijven investeren

Nu investeringsprojecten duurder uitvallen door de stijging van de bouwpreizen is het onvermijdelijk dat sommige projecten worden uitgesteld of geschrapt. Steden en gemeenten blijven desondanks voor hetzelfde investeringsbedrag projecten plannen.

Op dit ogenblik staat in de meerjarenplannen van Vlaamse lokale besturen nog steeds een totaalbedrag van 9,6 miljard euro aan investeringen gepland voor de resterende periode 2023-2025.

Energietransitie en duurzaam beleid van gemeenten

Het is essentieel om duurzaam te blijven investeren, aangezien het lokale patrimonium doorgaans niet erg energiezuinig is. Investeringsprojecten en het financieren ervan brengen ook meer exploitatie-uitgaven met zich mee, zoals voor de opvolging en uitbating van nieuwe infrastructuur.

Wellicht blijven investeringen waarvoor steden en gemeenten Vlaamse subsidies ontvangen – zoals rioleringswerken, wegenwerken en fietsinfrastructuur - op de lijst met uit te voeren werken staan.

Lokale besturen hebben een echte voorbeeldfunctie te vervullen in de strijd tegen klimaatverandering. Bovendien worden ze door middel van regelgeving en beschikbare subsidies steeds verder aangezet tot duurzame investeringen voor de toekomst, om energie-efficiëntie na te streven en de gemeenten klimaatbestendig te maken.

Bijna alle gemeenten tekenden dan ook het Vlaams Lokaal Energie- en Klimaatpact (LEKP). Lokale actieplannen worden gekoppeld aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG) van de Verenigde Naties, zodat besturen hun resultaten kunnen monitoren.



Vlaamse lokale besturen

(Nationale rekeningen 2017-2021)

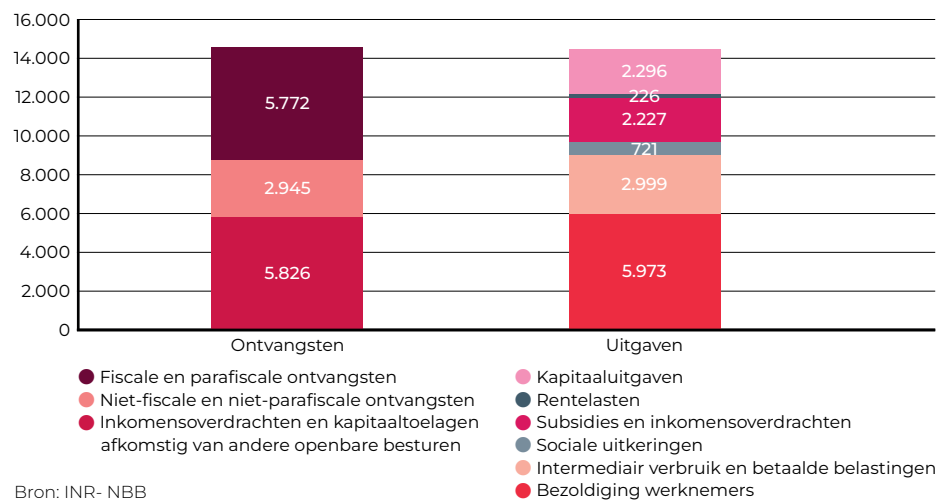
De statistieken van de nationale rekeningen van het INR⁽¹⁾ bieden een compleet cijferoverzicht van de Vlaamse lokale sector conform de ESR 2010-methodologie⁽²⁾. De perimeter van de lokale sector (S1313) omvat zowel gemeenten (en hun OCMW's) en provincies – waarover deze Belfius-analyse gaat – maar ook politiezones, hulpverleningszones, heel wat gemeentelijke vzw's en autonome gemeente- en provinciebedrijven als een groot aantal intercommunales⁽³⁾.

Ontvangsten en uitgaven van Vlaamse lokale besturen – 2021

In 2021 klokken de ontvangsten van de Vlaamse lokale besturen af op een totaal van 14.543 miljoen euro, een toename van 2,5% in vergelijking met het eerste covidjaar. Tijdens de covidcrisis in 2020 dalen immers de ontvangsten, omdat lokale besturen bepaalde belastingtarieven verlagen of zelfs niet meer heffen. Maar er zijn ook minder inkomsten uit geleverde diensten en teruggevallen investeringssubsidies, omdat de investeringen vertragen.

De ontvangsten van de Vlaamse lokale besturen bestaan hoofdzakelijk uit belastingontvangsten (40%), een categorie die de voorbije 4 jaar het meest dynamisch aangroeit. Binnen de lokale sector heffen alleen gemeenten en

Vlaamse lokale besturen – 2021 (in miljoen EUR)



(1) Het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) – cijfers beschikbaar op de website van de NBB.

(2) Europees stelsel van nationale en regionale rekeningen, dat dient als referentiekader voor de statistieken van het Europees stabiliteitspact.

(3) De lijst van publieke entiteiten is op de website van het INR terug te vinden.

provincies belastingen. Maar ook inkomensoverdrachten en kapitaaltoelagen (40%) zijn belangrijke ontvangsten, samen met eigen ontvangsten zoals die uit eigendom en voor levering van diensten (20%).

De uitgaven komen in 2021 uit op 14.441 miljoen euro (+5,1%), waarmee ze terug op het niveau van de jaren voor de covidcrisis zitten. De bezoldigingen van werknemers nemen 41,4% van de totale uitgaven in beslag. De inkomensoverdrachten en sociale uitkeringen (voornamelijk via de OCMW's) vertegenwoordigen respectievelijk 15,4% en 5%. De rentelasten, die al 5 jaar op rij dalen, bedragen nog slechts 1,8%.

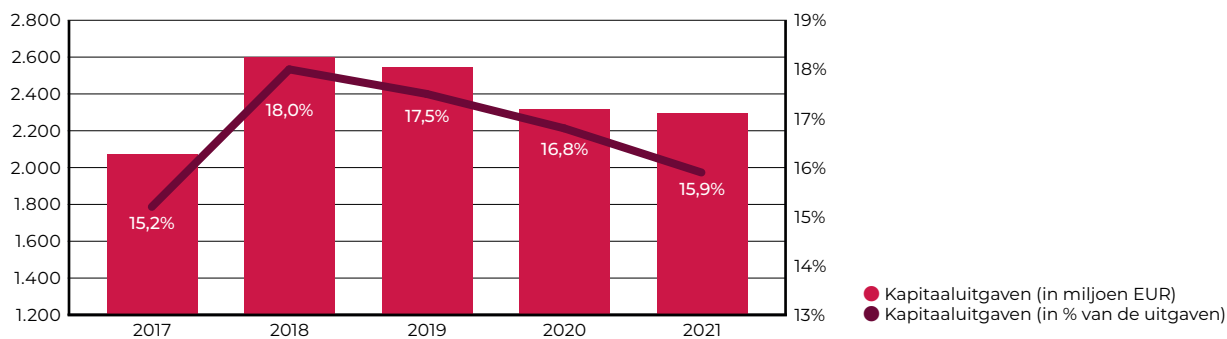
De investeringsuitgaven (kapitaaluitgaven) benaderen in 2019 het piekniveau van het lokale verkiezingsjaar 2018. Met de covidcrisis valt in 2020 het investeringsvolume weliswaar door uitstel en vertraging van projecten terug. In 2021 houdt deze trend aan met opnieuw een lichte afname van 0,8%. Daarom vertegenwoordigen kapitaaluitgaven nog maar 15,9% van de totale uitgaven van de Vlaamse lokale sector.

Na het uitgesproken coveffect van 2020 neemt in 2021 het financieringsoverschot opnieuw af van 449 tot 102 miljoen euro. De Vlaamse lokale besturen behouden een positief ESR-saldo, dus een financiële situatie in evenwicht met een beperkte buffer.

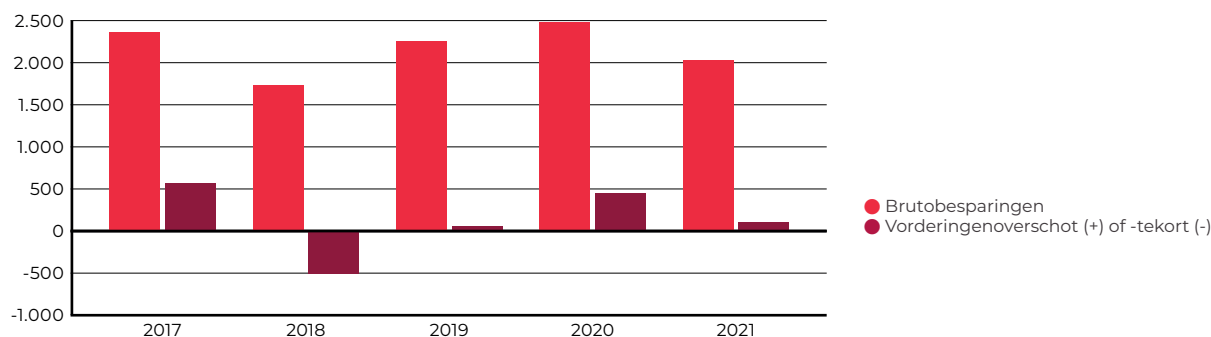
Het saldo zonder kapitaalverrichtingen, de zogenaamde brutobesparingen, neemt ook af tot 2.029 miljoen euro.

De uitstaande schuld van Vlaamse lokale besturen klimt in 2022 op tot 11.355 miljoen euro. De dalende trend zet zich door tot in 2020 en 2021, wanneer de verhouding van de schulden ten opzichte van de totale ontvangsten zelfs onder 80% duikt ten opzichte van 88,2% in 2017.

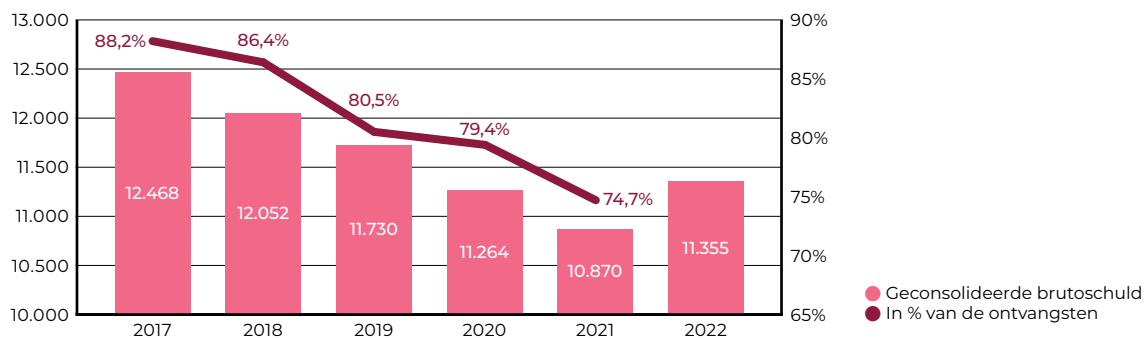
Evolutie van de kapitaaluitgaven – 2017-2021



Evolutie van het vorderingenoverschot en -tekort – 2017-2021 (in miljoen EUR)



Evolutie van de brutoschuld – 2017-2022 (in miljoen EUR)



Vlaamse gemeenten

Exploitatie-uitgaven

De energiecrisis en de inflatie leidden in 2022 en 2023 samen tot een grotere financiële schok voor de gemeentefinanciën dan de covidfactuur van 2020 en 2021⁽¹⁾. Dit leidden we af uit de meerjarenplannen 2020-2025 die een update kregen voor 2023. Lokale besturen rekenden in die aanpassing de onverwacht felle en snelle inflatie⁽²⁾ die in 2022 aantrok, volledig door.

Voor 2023 raamden gemeenten en OCMW's bijna 1,7 miljard euro meer exploitatie-uitgaven dan in 2022, een spectaculaire groei van 13,2%. Lokale besturen besteden daarmee per inwoner 247 euro meer aan lokaal beleid. Investerings- en schuldaflossingen niet meegerekend.

De hogere inflatie deed ook personeelskosten fors toenemen (+12,4%) met 749 miljoen euro. Door het overschrijden van de spilindex werden de lonen namelijk tot 5 maal toe aangepast met 2% in 2022 en 2023.

De uitgaven voor werkingssubsidies nemen toe met 271 miljoen euro en volgen dezelfde inflatietrend. De individuele hulp loopt op met 171 miljoen euro, voor een groot deel gelinkt aan de Oekraïne-crisis die in 2022 uitbrak.

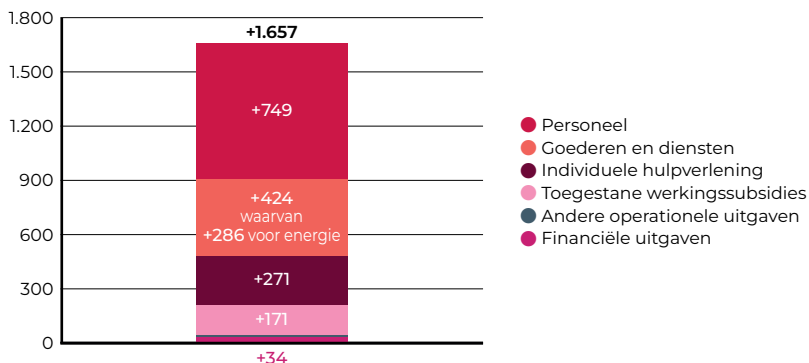
Exploitatie-uitgaven – 2023

	In miljoen EUR	In EUR/ inw.	Evolutie 2022-2023	Jaarlijkse evolutie 2023-2025
Goederen en diensten	3.228	482	15,1%	-4,3%
Personeel ⁽¹⁾	6.782	1.012	12,4%	2,6%
Individuele hulpverlening	859	128	24,9%	-3,8%
Toegestane werkingssubsidies	2.992	447	10,0%	0,9%
Andere operationele uitgaven	87	13	9,6%	-5,0%
Financiële uitgaven ⁽²⁾	241	36	26,6%	13,9%
EXPLOITATIE-UITGAVEN	14.189	2.118	13,2%	0,5%

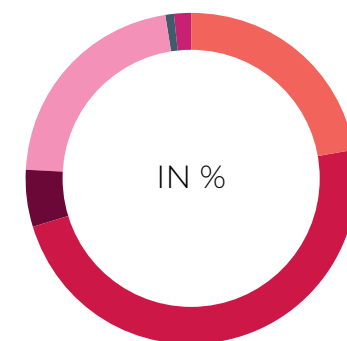
(1) Zonder gesubsidieerd onderwijzend personeel (117 EUR/inw.)

(2) Rentelasten inbegrepen, niet de kapitaalaflossing van leningen (BBC)

Welke uitgaven nemen toe in 2023? (in miljoen EUR)



Exploitatie-uitgaven – 2023



- Goederen en diensten: 23%
- Personeel: 48%
- Individuele hulpverlening: 6%
- Toegestane werkingssubsidies: 21%
- Andere operationele uitgaven: 1%
- Financiële uitgaven: 2%

(1) De covidfactuur van 2020 en 2021 bracht heel wat fluctuaties teweeg binnen de jaarrekeningen maar leidde door compensaties uiteindelijk tot een bijna nulevolutie.

(2) De oplopende inflatie leidde tot een trapsgewijze bijstelling van de geplande cijfers, met in totaal 5 overschrijdingen van de spilindex (5x2%).

(3) We meten de evolutie tussen begin(krediet) 2022 en begin(krediet) 2023, waardoor zowel de evolutie over 2022 wordt meegenomen als de raming voor 2023.



Door de hogere energieprijzen verdubbelden de energie-uitgaven tussen 2022 en 2023. De aankoopkosten voor gas worden zelfs geraamd op meer dan een verdrievoudiging. Energie-uitgaven maken nu 3,8% uit van de totale lokale exploitatie-uitgaven van 2023.

Met 424 miljoen euro bijkomende uitgaven in 2023 lopen de aankoopkosten van goederen en diensten fors op (+15,1%). Meer dan de helft van die stijging gaat naar energie-uitgaven (+286 miljoen euro), die nu 16,8% van de aankoopkosten vertegenwoordigen. De besturen gaan ervan uit dat die hogere energiekost de komende jaren eerder lichtjes daalt.

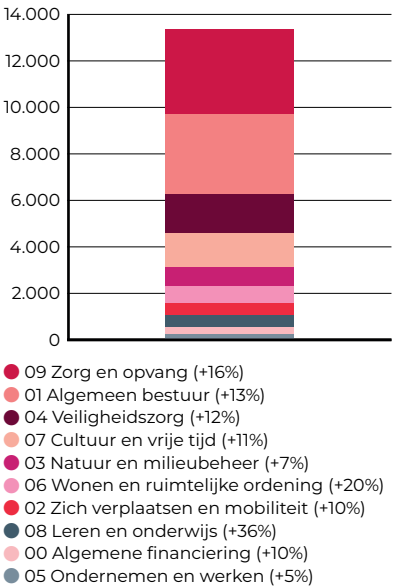
Besturen oriënteren in 2023 meer uitgaven naar zowat alle beleidsvelden, met als koploper 'leren en onderwijs' (+36%) en 'wonen en ruimtelijke ordening' (+20%). Dit is een rechtstreeks gevolg van de hogere energiekosten (gas en elektriciteit) van gebouwen en straatverlichting. Maar ook personeelskosten gingen fors omhoog, wat rechtstreeks impact heeft op de werkingssubsidies voor 'veiligheidszorg' (+12%).

Besturen besteden 48% van hun exploitatie aan personeels-uitgaven (exclusief de lonen voor het gesubsidieerd onderwijzend personeel). Een twintigtal besturen besteedt zelfs tussen 60% en 70%. De regionale en centrumsteden, en ook de kustgemeenten keren in verhouding dan weer het meeste werkingssubsidies uit.

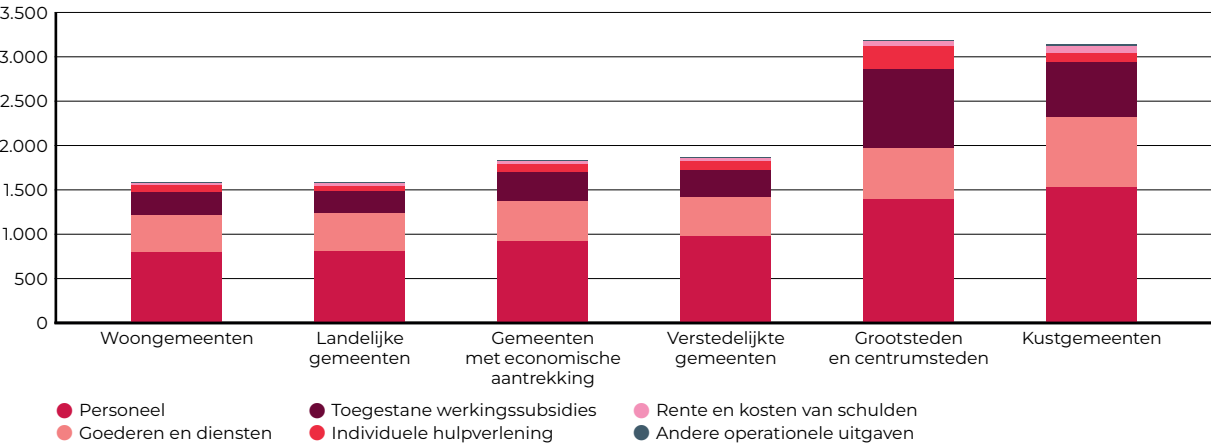
Energie-uitgaven – 2023

	In miljoen EUR	In EUR/ inw.	Evolutie 2022- 2023	Maal	Jaarlijkse evolutive 2023- 2025
Elektriciteit	327	49	90,7%	1,9	-11,9%
Gas	181	27	232,7%	3,3	-17,1%
Aardolieproducten	11	2	22,5%	1,2	-4,3%
Andere energiebronnen	22	3	9,4%	1,1	-0,6%
ENERGIE-UITGAVEN	541	81	112,1%	2,1	-13,0%
Waarvan straatverlichting en wegen	145	22	78,5%	1,8	-12,6%
ENERGIE-UITGAVEN ZONDER STRAATVERLICHTING EN WEGEN	396	59	127,8%	2,3	-13,1%

Evolutie van de exploitatie-uitgaven per beleidsveld – 2023 (in miljoen EUR)



Exploitatie-uitgaven per cluster – 2023 (in EUR/inw.)



Energie-efficiënte gebouwen voor lokale besturen

Energie-efficiëntie is een must om de overgang naar een koolstofarmere economie te ondersteunen en klimaatopwarming tegen te gaan. Hoewel de milieu-uitdagingen mondiaal zijn, kan iedereen en elk bestuursniveau zijn bijdrage leveren. Net zoals de federale en gewestelijke beleidslijnen (veiligheid, sociale bijstand...), vormen **lokale** plannen en beleid een onontbeerlijke schakel voor de energietransitie.

Heel wat lokale besturen spelen nu al een bepalende rol en nemen concrete actie rond energie:

- als **beheerder** van gebouwen, openbare infrastructuur en voertuigen
- als overheid dicht bij de burger die gezinnen en ondernemingen wil **bewustmaken** verstandig met energie om te gaan
- als verantwoordelijk beleidsniveau voor **ruimtelijke ordening en stedenbouw** dat via stedenbouwkundige vergunningen over een hefboom beschikt om het gedrag van kandidaat-bouwers of –renoveerders te beïnvloeden.

Ook het grote aantal Belgische gemeenten en provincies (ruim 80%) dat het '**Burge-meestersconvenant**' heeft ondertekend, bewijst dit doelbewuste engagement. Het convenant verplicht de ondertekenaars om:

- tegen 2030 de uitstoot van broeikasgassen op hun grondgebied met 40% te verminderen
- te anticiperen op de klimaatverandering via een geïntegreerde aanpak op lokaal niveau
- een 'Actieplan voor Duurzame Energie en Klimaat' (SECAP) uit te werken.

Naast het milieuaspect biedt energie-efficiëntie ook een heel gunstige **budgettaire en economische dimensie** voor lokale besturen:

- **budgettair**: hoewel de noodzakelijke investeringen aanvankelijk hoog kunnen uitvallen, kan het substantieel verbeteren van de energieprestatie van gebouwen een **positief effect hebben op de financiën van lokale besturen**. Een betere energieprestatie levert blijvende besparingen op in de exploitatie-uitgaven en maakt lokale besturen minder afhankelijk van vaak sterk schommelende energieprijzen.
- **economisch**: een renovatiestrategie draagt bij tot meer (lokale) economische activiteit en jobs in bouwsector, die voornamelijk uit kmo's bestaat. Strengere eisen op het gebied van energieprestatie stimuleren nieuwe ontwikkelingen en bieden groeikansen aan opkomende beroepsdomeinen met grote toegevoegde waarde

De steeds sterker oplopende responsabiliseringsbijdragen voor de pensioenen van het vastbenoemd personeel verklaren slechts een beperkt deel van de geraamde toename in de totale personeelskosten 2023. Het grootste effect komt namelijk van de volumegroei aan personeelskosten voor niet-vastbenoemd personeel (+17% versus +8% voor het vastbenoemd personeel).

Personeel en pensioenen

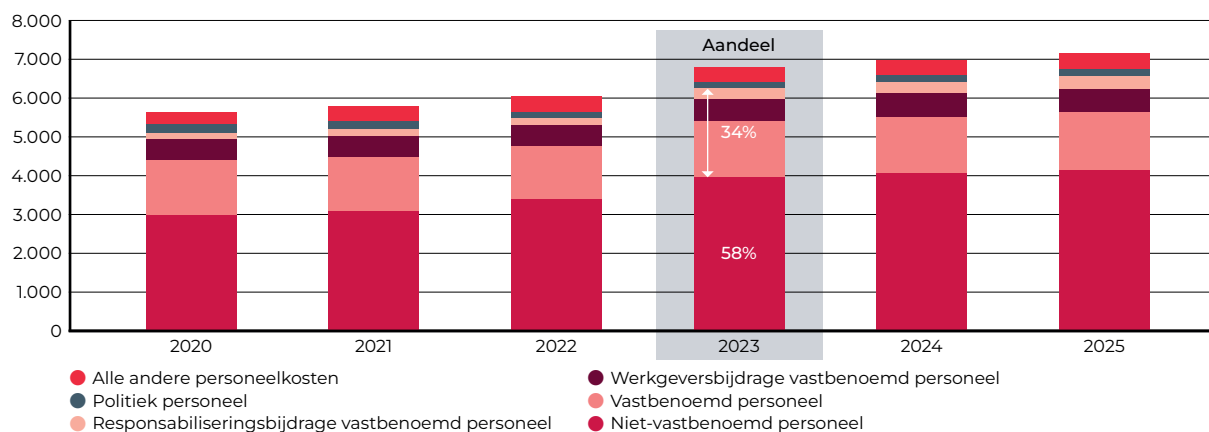
De voorbije jaren hebben Vlaamse gemeentebesturen het personeelsbestand afgebouwd. Die trend zet zich in 2022 verder door. Gemeente en OCMW tellen samen 104.337 voltijdse equivalenten (vte's), dat is 1% minder dan in 2021.

Het aandeel vastbenoemden (23%) krimpt daarmee opnieuw. Deze tendens, waarbij er steeds meer niet-vastbenoemden worden aangenomen en er minder vastbenoemden instromen dan uitstromen, komt al een aantal jaren tot uiting.

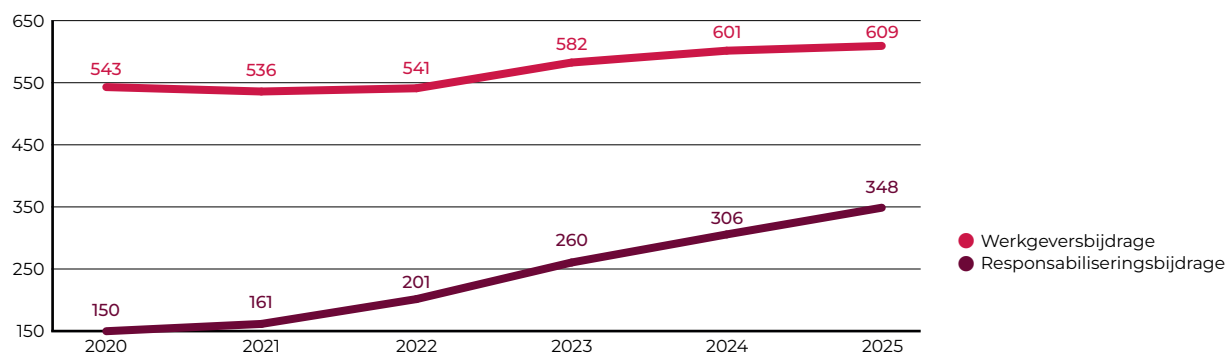
De totale loonmassa voor vastbenoemden neemt in 2023 opnieuw toe (+8,3%), vooral door de onvermijdelijk oplopende responsabiliseringsbijdragen (+29,3%). Samen met de basisbijdrage, vervat in de werkgeversbijdrage van 582 miljoen euro, financieren de bijdragen de pensioenen van hun vroegere vastbenoemde werknemers. Ook de volgende jaren blijft de responsabiliseringsbijdrage sterk stijgen.

Een Vlaamse financieringslijn 2020-2025 helpt om 50% van de responsabiliseringsbijdrage te dempen. Deze (tijdelijke?) specifieke toelage volgt mee de trend en loopt op van 86 miljoen euro in 2020 naar 249 miljoen euro in 2025.

Evolutie en aandeel personeelsuitgaven per type – 2020-2025



Pensioenbijdrage en andere bijdragen voor vastbenoemd personeel – 2020-2025 (in miljoen EUR)



Evolutie personeelsaantal (aantal vte)

	2021	2022	Vershil	Evolutie 2021-2022
Vastbenoemden	25.770	24.041	-1.729,0	-6,7%
Contractanten	79.561	80.296	735,0	0,9%
TOTAAL	105.331	104.337	-994	-0,9%

De financiering van pensioenen van het vastbenoemd personeel blijft wegen op de meerjarenplannen van lokale besturen

Bovenop de gevolgen van de gezondheidscrisis is de financiering van de pensioenlasten al een aantal jaren zonder twijfel de grootste financiële uitdaging voor gemeentebestuurders. Ook de volgende jaren blijven de pensioenbijdragen steeds zwaarder wegen op de meerjarenplannen, wat voor een aantal steden en gemeenten een onhoudbare situatie kan worden. Een Vlaamse financieringslijn helpt alvast als oplossing om de responsabiliseringsbijdrage voor de periode 2020-2025 met 50% te verminderen.

In tegenstelling tot werkgevers in de privésector of andere overheidsniveaus, dragen de provincies en gemeenten integraal de pensioenlasten van hun vastbenoemde ambtenaren en rechthebbenden, zonder tussenkomst van de federale overheid. De financiering van het pensioenstelsel verloopt volgens een repartitiesysteem, dat beperkt is tot het statutaire personeel, een vrij beperkte basis van bijdragers die de voorbije jaren structureel kleiner is geworden.

Een grondige hervorming van het financieringsstelsel legt na 2011 een financiële inspanning op die lokale besturen nog heel wat jaren moeten aanhouden.

De hervorming voorziet in de oprichting van één enkel 'Gesolidariseerd Pensioenfonds' met een mechanisme van dubbele bijdragen (basis en responsabilisering), dat het mogelijk moet maken om jaarlijks zonder tekort alle pensioenuitgaven te dekken. Hoewel het systeem als voordeel heeft dat het Gesolidariseerd Pensioenfonds financieel in evenwicht blijft, betekent het voor de lokale besturen een vrijwel exponentiële stijging in de bijdragen.

Zo stijgt in 2023 de basisbijdrage naar 44% terwijl de responsabiliseringsbijdrage van 50% naar 66% klimt.

Deze responsabiliseringscoëfficiënt krijgt een lokaal bestuur aangerekend wanneer de werkelijke pensioenlasten hoger liggen dan de ontvangen bijdragen van een bestuur.

Volgende tabel geeft een overzicht van de evolutie van beide bijdragepercentages voor de komende jaren.

Volgens de FPD-ramingen in september 2022 zullen de totale pensioenuitgaven voor Vlaamse gemeenten en OCMW's stijgen van 770,8 miljoen euro in 2022 naar 1.228,5 miljoen euro in 2027, of een jaarlijkse toename met bijna 9,8%.

Evolutie van de bijdragepercentages 2021-2028

	Basisbijdrage	Responsabiliseringsbijdrage
2021	41,5%	50,0%
2022	43,0%	50,0%
2023	44,0%	66,0%
2024	45,0%	75,0%
2025	45,0%	78,0%
2026	45,0%	81,0%
2027	45,0%	84,0%
2028	45,0%	86,0%

Bron: VVSG op basis van de ramingen van de Federale Pensioendienst

Individuele hulpverlening

Lokale besturen zijn actief op heel wat domeinen. Telkens staan ze voor nieuwe uitdagingen om lokaal maatschappelijke noden te vervullen. Zo stampten ze in 2021 vaccinatiecentra uit de grond. In 2022 en 2023 stonden ze in voor de organisatie van lokale noodopvang voor gevluchte Oekraïners. De huidige krapte op de arbeidsmarkt maakt de uitvoering van lokaal sociaal beleid bovendien steeds moeilijker.

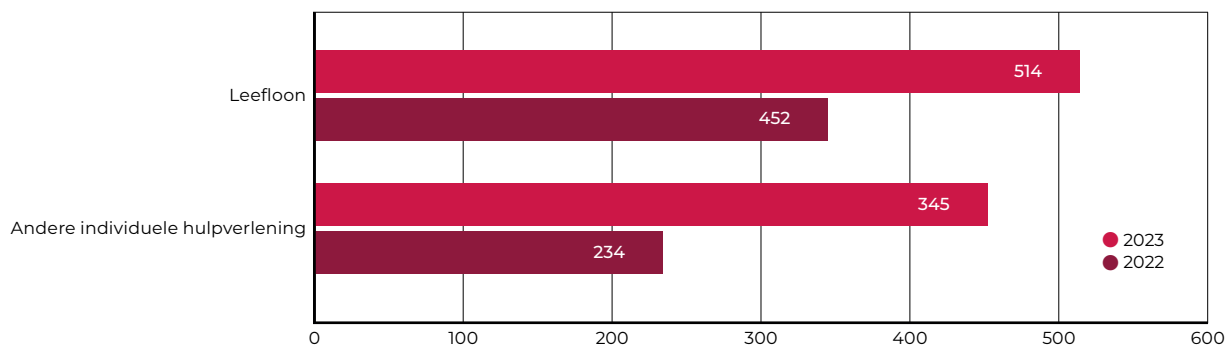
In de economische nasleep van de energiecrisis gaan in 2023 de steunuitgaven (verstrekkt door het sociaal huis of het OCMW) met een kwart omhoog. Voornamelijk de 'andere individuele hulpverlening' loopt fors op (+47%), zo ramen de besturen. Dit heeft te maken met de extra steunaanvragen die OCMW's tellen naar aanleiding van hogere energiefacturen. Maar ook met het uitgekeerde equivalent leefloon voor de tijdelijk beschermden uit Oekraïne.

Voor 2023 voorzien de lokale besturen 171 miljoen euro meeruitgaven voor individuele hulpverlening, tegenover telkens slechts 44 à 45 miljoen euro per jaar tijdens de coronaperiode 2020-2021.

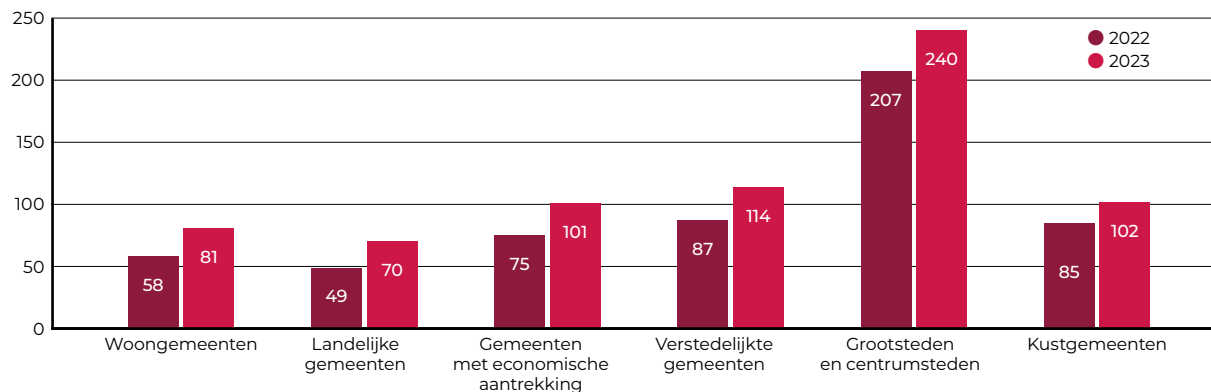
Theoretisch loopt het bedrag op tot 128 euro per inwoner aan individuele hulpverlening. Verhoudingsgewijs kennen de gemeenten uit de 4 eerste clusters de grootste stijging (tussen 31 en 43%). De groot- en centrumsteden onder vinden de grootste concentratie van begunstigden van het Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI), wat het uitgavenniveau verklaart (240 euro per inwoner).

Maar een deel van de leefloonuitgaven wordt ook werkelijk door het OCMW gedragen. De federale overheid staat namelijk via het recht op maatschappelijke integratie (RMI) naargelang het leefloontype in voor 60 tot 100% van de financiering. Ook de financiering van de tijdelijk beschermden

Evolutie van de individuele hulpverlening – 2022-2023 (in miljoen EUR)



Individuele hulpverlening per cluster – 2022-2023 (in EUR/inw.)



den uit Oekraïne is terug te vinden bij de exploitatie-ontvangsten (specifieke werkingssubsidies).

Volgens statistieken van de POD Maatschappelijke Integratie, telde Vlaanderen eind 2022 zo'n 41.404 begunstigden van het RMI of 6 begunstigden per 1.000 inwoners. Het aantal leefloners blijft lichtjes dalen (-2,2%) na een eerdere

toename tijdens de Covid-19-crisis. Ook het aantal min 25-jarigen neemt af, met 2,7%. De groep met erkende vluchtelingen nam toe in de statistieken. Het aantal subsidiair beschermden daarentegen ligt lager dan in 2021. Een groep van zo'n 29.000 tijdelijk beschermden uit Oekraïne in Vlaanderen zit niet in deze cijfers verwerkt, ze krijgen namelijk een equivalent leefloon uitgekeerd.



Sociaal beleid van een gemeente omvat ook ouderenzorg (met woonzorgcentra), gezin en kinderen, sociale huisvesting, ziekte en invaliditeit, enzovoort. In het meerjarenplan voorzien ze 3,9 miljard euro voor het beleidsveld 'zorg en opvang' te besteden, dit is 535 miljoen euro meer dan in 2022.

Toegestane werkingssubsidies

De uitgaven voor werkingssubsidies nemen in 2023 toe met 271 miljoen euro. Gemiddeld gaat respectievelijk 188 en 60 euro per inwoner naar politiezones en hulpverleningszones. Door de inflatiedruk nemen de personeelskosten van beide bestuurstypes toe, wat de toelage aan politiezones en hulpverleningszones optrekt met meer dan 10%.

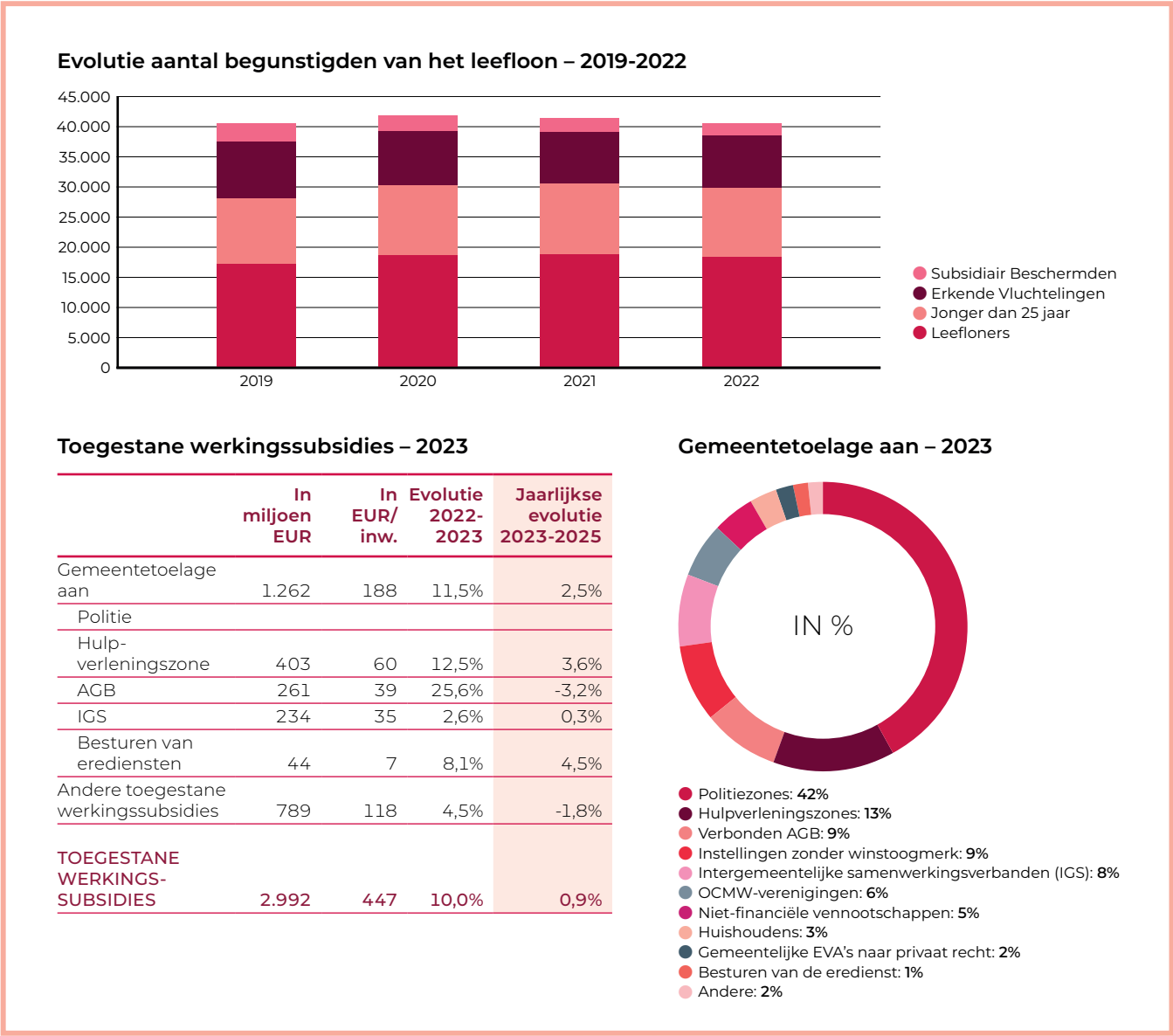
Tijdens de resterende planperiode zou hun toelage jaarlijks opnieuw matig stijgen met 2,5% en met 3,6%.

De donutgrafiek hiernaast toont de gemeentetoelagen 2023 in afnemend belang. Toelagen zitten ook geconcentreerd bij AGB's en vzw's (9%), net als bij intergemeentelijke samenwerkingsverbanden (8%).

Financiële uitgaven

De oplopende rente zal in 2023 voor een stevige opstoot van de financiële uitgaven zorgen. Ze vormen slechts een beperkte fractie (2%) van de exploitatie-uitgaven. In het meerjarenplan houden lokale besturen rekening met hogere financiële kosten van nieuwe leningen. Ze vertalen deze nieuwe trend met een toename van meer dan een kwart (+26,6%) voor 2023 en van nagenoeg 14% voor de resterende planjaren.

De financiële uitgaven omvatten onder meer de kosten (interessen) verbonden aan schulden. Aflossingen van opgenomen leningen en leasings staan vermeld bij de



financieringsuitgaven (zie liquiditeitentabel, blz 21). Bovenop de 36 euro per inwoner aan financiële uitgaven komt

er dus nog gemiddeld 126 euro per inwoner bij aan vereffening van financiële langetermijnschulden.

Exploitatie- ontvangsten

Voor 2023 voorzien gemeenten en OCMW's een forse toename van exploitatie-ontvangsten in hun meerjarenplannen: 13,3% meer ten opzichte van het beginkrediet 2022. In totaal groeien de ontvangsten van 13,3 tot 15,1 miljard euro, dit is 1,8 miljard euro meer dan in 2022 of 253 euro per inwoner. Exploitatie-uitgaven en exploitatie-ontvangsten zouden hiermee parallel toenemen, zodat het exploitatiesaldo niet verkleint. Aan ontvangstenzijde gaat het echter deels om uitzonderlijke extra-ontvangsten terwijl de impact van de fors aangetrokken inflatie ook tot hogere belastbare inkomens leidt.

Vooral het miljard euro meer aan fiscale ontvangsten (+18%) zou de belangrijkste groeimotor zijn. Maar ook de extra werkingssubsidies van de regionale en federale overheid om de energie- en opvangcrisis te bezweren, krikken de vooruitzichten in het meerjarenplan voor 2023 op (+10,7%). Zowel fiscale ontvangsten als werkingssubsidies blijven tot in 2025 verder groeien tegen een 'normaal' ritme.

Bijna de helft van de ontvangsten bestaan uit fiscale ontvangsten (43%), gevolgd door werkingssubsidies (39%) en ontvangsten uit de werking (12%).

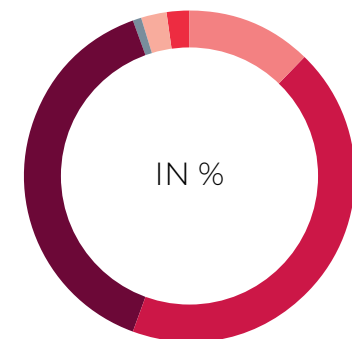
Toegesplitst per cluster zijn werkingssubsidies relatief belangrijker voor steden (52%), terwijl belastingen de belangrijkste bron van inkomsten voor gemeenten vormen, tot zelfs 61% voor kustgemeenten. Zo verschillen de soorten ontvangsten sterk naargelang het sociaaleconomisch type van de gemeente⁽¹⁾. Omdat grote en regionale steden de grootste concentratie van begunstigen op het Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI) kennen, lopen de werkingssubsidies voor hulpverlening daar het hoogst op.

Exploitatie-ontvangsten – 2023

	In miljoen EUR	In EUR/ inw.	Evolutie 2022-2023	Jaarlijkse evolucie 2023-2025
Ontvangsten uit werking	1.846	276	10,3%	2,8%
Fiscale ontvangsten en boetes	6.554	978	18,0%	1,5%
Werkingssubsidies ⁽¹⁾	5.869	876	10,7%	1,8%
Recuperatie individuele hulpverlening	129	19	15,2%	-1,6%
Andere operationele ontvangsten	373	56	5,1%	-1,3%
Financiële opbrengsten	325	49	0,5%	-2,3%
EXPLOITATIE- ONTVANGSTEN	15.097	2.254	13,3%	1,6%

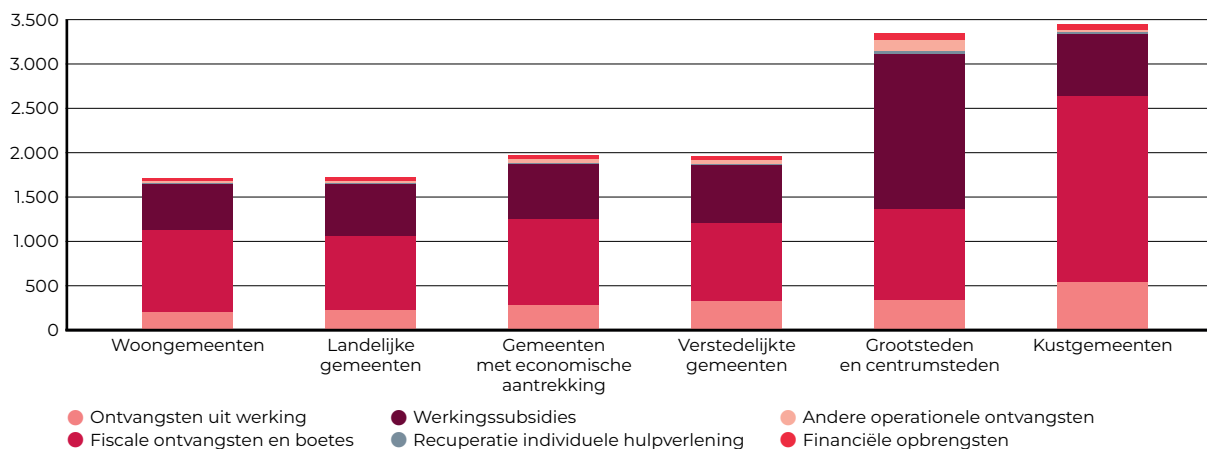
(1) Zonder gesubsidieerd onderwijzend personeel (117 EUR/inw.).

Exploitatie-ontvangsten – 2023



- Ontvangsten uit werking: 12%
- Fiscale ontvangsten en boetes: 43%
- Werkingssubsidies⁽¹⁾: 39%
- Recuperatie individuele hulpverlening: 1%
- Andere operationele ontvangsten: 3%
- Financiële opbrengsten: 2%

Exploitatie-ontvangsten per cluster – 2023 (in EUR/inw.)



(1) Belfius: Sociaaleconomische typologie van gemeenten (2017).

Fiscale ontvangsten

Door de eenmalige extra-ontvangst in 2023 zijn de belastingontvangsten uit de **aanvullende personenbelasting (APB)** goed voor 41% tegenover 43% voor de **opcentiemen op de onroerende voorheffing (OOV)**. Lokale belastingen van gemeenten zelf beslaan een heel breed gamma en vullen de belastingontvangsten verder met 14% aan.

De besturen verwachten niet alleen een groei-effect door de indexering van de inkomens: zowel de lonen als het kadastraal inkomen. Ze ramen ook een eenmalige extra-ontvangst van 2 maanden uit de APB doordat de FOD Financiën de doorstorting van deze ontvangsten versnelt (+29,7%). Voor de OOV is er in 2023 eveneens een stevige indexatiegedreven groei voorzien van 11,8%, om daarna aan te knopen met een jaarlijkse groei van 3,2%.

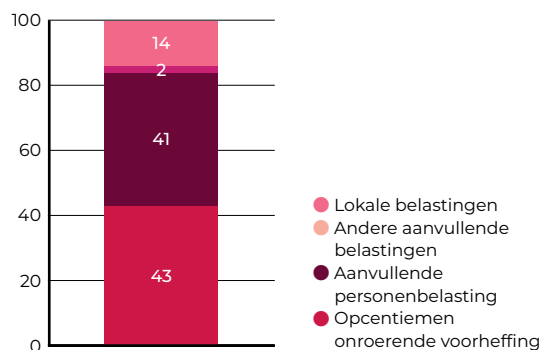
Bleven de **lokale belastingen** in 2021 eerder stabiel, een gewild effect tijdens de Covid-19-crisis met specifieke vrijstellingen van lokale tarieven, dan zijn die lokale belastingen opnieuw geactiveerd (+9,3%). Specifieke lokale belastingen die toenemen zijn hoofdzakelijk boetes⁽¹⁾, tweede verblijven, leegstand en algemene bedrijfsbelasting.

Volgens het meerjarenplan is de trend een eerder matige toename van de aanvullende en de lokale belastingen de komende jaren.

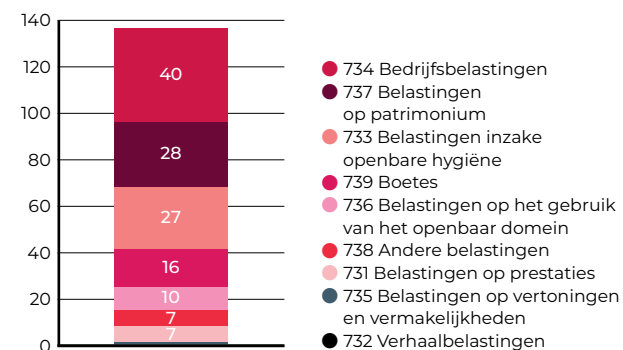
Fiscale ontvangsten – 2023

	In miljoen EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2022-2023	Jaarlijkse evolutive 2023-2025
Opcentiemen onroerende voorheffing	2.822	421	11,8%	3,2%
Aanvullende personenbelasting	2.702	403	29,7%	-0,4%
Andere aanvullende belastingen	127	19	6,7%	1,6%
Lokale belastingen	902	135	9,3%	2,0%
FISCALE ONTVANGSTEN EN BOETES	6.554	978	18,0%	1,5%

Fiscale ontvangsten – 2023 (in %)



Lokale belastingen - 2023 (in EUR/inw.)



(1) Uitbreiding toepassingsgebied van GAS-5 komt op kruissnelheid, waardoor gemeenten zelf beperkt snelheidsovertredingen kunnen beboeten. Slechts enkele gemeenten voorzien dit.



Net zoals in de vorige legislatuur nam bij aanvang van het meerjarenplan 2020-2025 het gemiddeld aantal opcentiemen voor de onroerende voorheffing (OOV) toe. Daarnaast blijven de aanslagvoeten stabiel op een niveau van 899 opcentiemen, ook al verhoogden 7 gemeenten in 2023 hun tarief en daalden er 2. Nieuw deze legislatuur is dat de tarieven in ondertussen een achttal gemeenten gedifferentieerd worden.

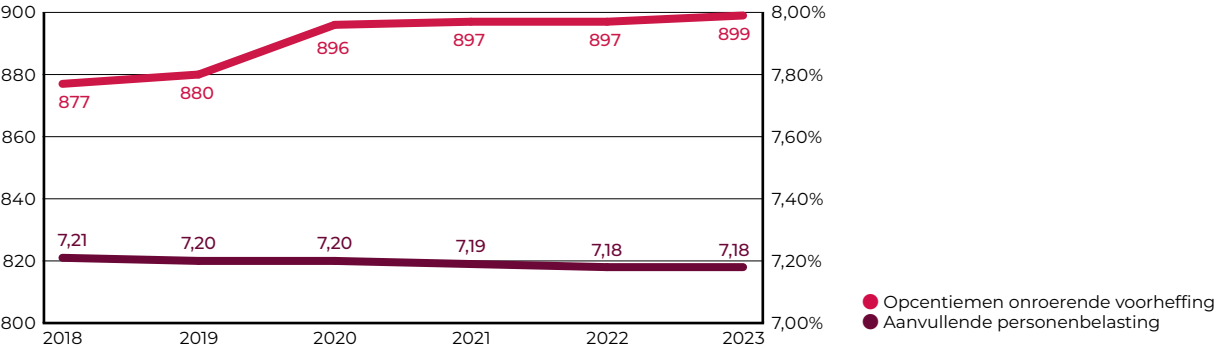
Daarentegen zien we sinds 2015 voor de aanvullende personenbelasting (APB) een stelselmatig lichte daling van de gemiddelde aanslagvoet tot 7,18%, zo ook in 2023. Al bij al besliste een heel beperkt aantal gemeenten (9 van de 300) om de belastingtarieven te wijzigen (verlagen) en 2 om ze lichtjes te verhogen.

Werkingssubsidies

Gemeenten halen gemiddeld meer dan een derde (39%) van hun exploitatieontvangsten uit fondsen en werkingsubsidies (voornamelijk van de Vlaamse overheid). Het Gemeentefonds alleen al levert 3,5 miljard (60%) van de 5,9 miljard euro aan werkingssubsidies op, met een jaarlijkse basisstijging van 3,5% ter ondersteuning van de beleidsautonomie van gemeenten.

De specifieke werkingssubsidies liepen met 19,8% tot 1,6 miljard euro op. Hierin zit de federale financiering van de leeflonen en het recht op maatschappelijke integratie (RMI), die 60 tot 100% van de uitgaven van een lokaal bestuur voor individuele hulpverlening terugbetaalt. Maar ook een reeks bijkomende Vlaamse financieringen om tegemoet te komen aan de personeels- en energiecrisis, naast 166 miljoen euro voor de oplopende pensioenuitgaven zoals voorzien in het Vlaamse regeerakkoord 2020-2025.

Evolutie gemiddelde aanslagvoeten

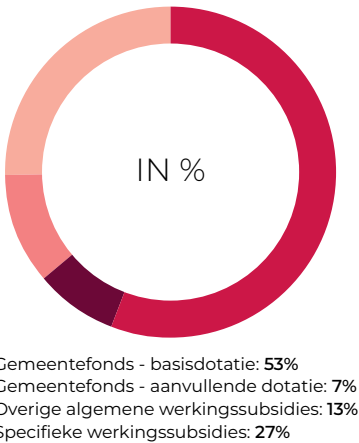


Werkingssubsidies – 2023

	In miljoen EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2022-2023	Jaarlijkse evolutie 2023-2025
Gemeentefonds - basisdotatie	3.090	461	4,1%	3,8%
Gemeentefonds - aanvullende dotatie	420	63	0,2%	1,6%
Overige algemene werkingssubsidies	767	114	30,6%	5,7%
Specifieke werkingssubsidies ⁽¹⁾	1.593	238	19,8%	-3,9%
WERKINGSSUBSIDIES	5.869	876	10,7%	1,8%

(1) Zonder gesubsidieerd onderwijzend personeel (117 EUR/inw.)

Werkingssubsidies – 2023



Investerings

Gemeenten zijn een belangrijke investeringsmotor van de energietransitie. Ze voorzien nog een volume van 9,6 miljard euro aan investeringen⁽¹⁾ voor de rest van de planperiode 2020-2025. In 2023 staan 4,5 miljard euro aan investeringen gepland, voor zover die ook effectief uitgevoerd kunnen worden. Nu investeringsprojecten duurder uitvallen door de stijging van de bouwprizen krijgen sommige projecten namelijk een lagere prioriteit en worden uitgesteld of geschrapt. De prijzen van bouwmaterialen klommen fors als gevolg van economische schaarste in de bevoorradingsketens, en door de gestegen energiekosten. Kortom, door externe omstandigheden.

De lokale investeringsbudgetten gaan hoofdzakelijk naar 'mobiliteit' (wegeninfrastructuur en riolering, elektrificatie van voertuigen), maar ook steeds meer naar 'cultuur en vrije tijd', 'natuur- en milieubeheer' (waterbeheer en klimaatverandering), 'wonen' en 'ondernemen'.

Opnieuw ramen besturen een beroep te doen op meer Vlaamse subsidies (+9,5%). Dit heeft onder meer te maken met investeringssubsidies die de Vlaamse overheid ter beschikking stelt voor fietsinfrastructuur en voor lokale klimaatacties volgens het Lokaal Energie en Klimaatpact (LEKP).

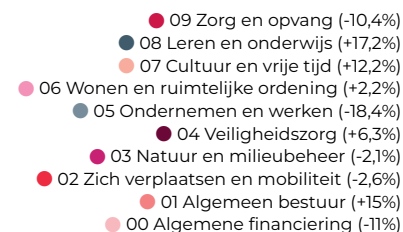
Groene lokale investeringen winnen aan belang en zijn nodig om het vaak niet energiezuinig gebouwenpatrimonium duurzamer te maken. Lokale besturen vervullen een echte voorbeeldfunctie in de strijd tegen klimaatverandering. Met duidelijke engagementen en duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) geven ze onder meer de 'modal shift' mee vorm. Dit doen ze niet alleen aan de

hand van eigen actieplannen, maar evengoed door hun inwoners systemen aan te bieden om duurzame investeringen te helpen realiseren.

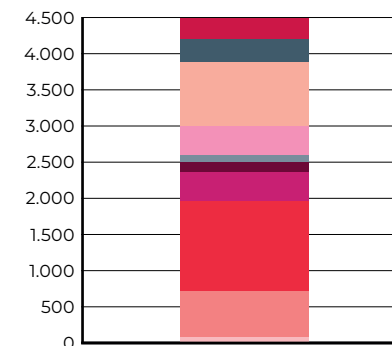
(1) Zonder de financiële vaste activa (FVA).

Investeringsuitgaven – 2023

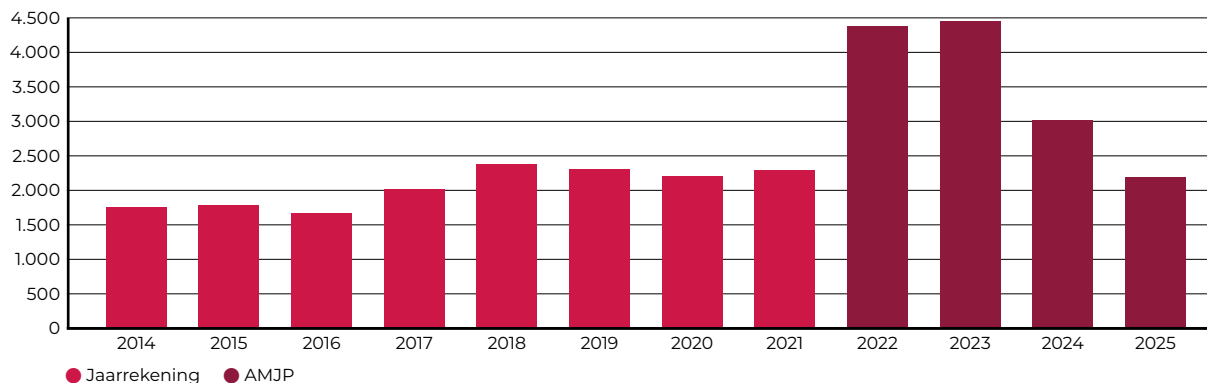
	In miljoen EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2022-2023
INVESTERINGSUITGAVEN (ZONDER FVA)	4.451	664	1,7%



Investerings per beleidsdomein – 2023 (in miljoen EUR)



Evolutie investeringen – 2014-2025 (in miljoen EUR)



Liquiditeitenbudget

Het liquiditeitenbudget geeft een overzicht van de exploitatie, investeringsverrichtingen en financiering.

- Het exploitatiebudget 2023 sluit net als de jaren ervoor positief af. Dit is een eerste buffer van 908 miljoen euro, waarmee de geplande 706 miljoen euro aan leningen die aangegaan worden netto af te lossen. De resterende autofinancieringsmarge vormt de uiteindelijke buffer binnen het exploitatiebudget. Uitgaven en ontvangsten in evenwicht houden is een voortdurende oefening en vergt afgelijnde beleidskeuzes.
- Investeringsuitgaven worden gedeeltelijk via investeringsontvangsten uit de verkoop van activa en via investeringssubsidies gefinancierd. Deze volstaan echter niet om de investeringsuitgaven te dekken, met een negatief 'saldo exploitatie en investeringen' tot gevolg. Verdere financiering is daarom noodzakelijk.
- In 2023 voorziet het financieringsbudget voor 2,5 miljard euro aan op te nemen leningen en leasings. De gemeenten schatten dat hun uitgaven voor het vereffenen van financiële schulden in 2023 weer rond een miljard euro zullen uitkomen.

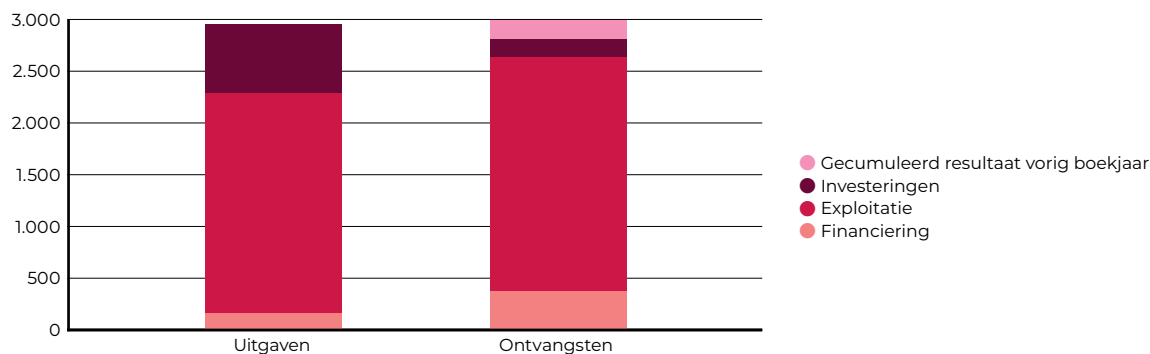
Het tekort van het boekjaar zelf wordt ruimschoots met overschotten uit het verleden gedekt. Gemeenten houden uit vorige boekjaren een gecumuleerd budgettair resultaat van 1,9 miljard euro over, waardoor ze met een budgettair eindresultaat van bijna 915 miljoen euro in evenwicht zijn. Volgens de principes van BBC bouwen de gemeenten in het meerjarenplan 2020-2025 deze reserve stelselmatig af.

In feite gebruiken gemeentebesturen hun eigen middelen om hun investeringsbeleid te financieren en plannen ze daarnaast jaarlijks nog voor 1 tot 2 miljard leningen aan

Staat van het financiële evenwicht – 2023

	In miljoen EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2022-2023
EXPLOITATIEBUDGET	908	135	14,6%
Exploitatie-uitgaven	14.189	2.118	13,2%
Exploitatie-ontvangsten	15.097	2.254	13,3%
INVESTERINGSBUDGET	-3.288	-491	-1,9%
Investeringsuitgaven	4.482	669	2,6%
Investeringsontvangsten	1.195	178	4,7%
SALDO EXPLOITATIE EN INVESTERINGEN	-2.380	-355	2,3%
FINANCIERING	1.439	215	-1,1%
Financieringsuitgaven	1.082	162	8,0%
Financieringsontvangsten	2.522	376	2,6%
BUDGETTAIR RESULTAAT VAN HET BOEKJAAR	-940	-140	4,0%
Gecumuleerd resultaat vorig boekjaar	1.855	277	-12,2%
GECUMULEERD BUDGETTAIR RESULTAAT	915	137	-19,3%
Onbeschikbare gelden	-171	-26	-4,0%
BESCHIKBAAR BUDGETTAIR RESULTAAT	743	111	-23,3%

Liquiditeitenbudget – 2023 (in EUR/inw.)





te gaan, zonder aan evenwicht in te boeten. Dat is een mooi financieel uitgangspunt om lokaal beleid te voeren, wetende dat er op de jaarrekening doorgaans een groter budgettair overschot overblijft na (slechts gedeeltelijke) realisatie van de plannen.

Evenwicht

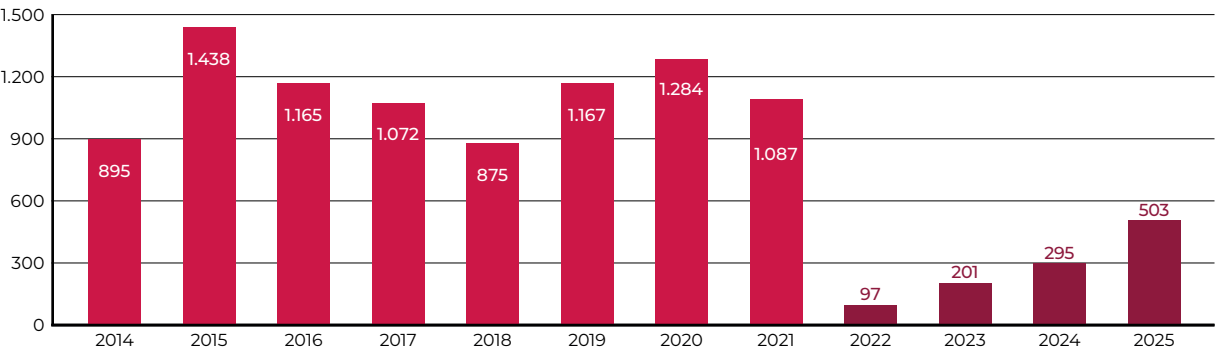
Ondanks de inflatieschok slagen de lokale besturen erin om in 2023 een licht positieve autofinancieringsmarge (AFM) te behouden. Met deze buffer zou een gemeente bijkomend lokaal beleid kunnen voeren, meer investeringen doen en bijkomende leningen dragen. In 2023 verdubbelt de AFM tot 201 miljoen euro of 30 euro per inwoner. Dit is een marge van 1,3% aan exploitatieontvangsten.

Individueel kan de marge echter sterk verschillen. We zien dat in 2023 ongeveer 1 gemeente op de 5 de AFM onder nul laat zakken, wat erop duidt dat de marge volledig wordt aangewend.

De meerjarenplannen voorzien dat de AFM tegen 2025 terug zal opveren tot 503 miljoen euro. Daarmee is dit tweede evenwichtscriterium veiliggesteld, dat vereist dat een bestuur op het einde van de planperiode een structureel evenwicht haalt, dus tegen het begin van de nieuwe legislatuur in 2025.

Omdat echter niet alle projecten van het meerjarenplan worden uitgevoerd komt er opnieuw marge vrij, wat de buffer van meer dan 1 miljard euro verklaart die de Vlaamse gemeenten samen op de jaarrekeningen noteren. Bewijs van een gezonde financiële situatie, met extra beleids-marge om schokken zoals snel aantrekkende inflatie te kunnen opvangen.

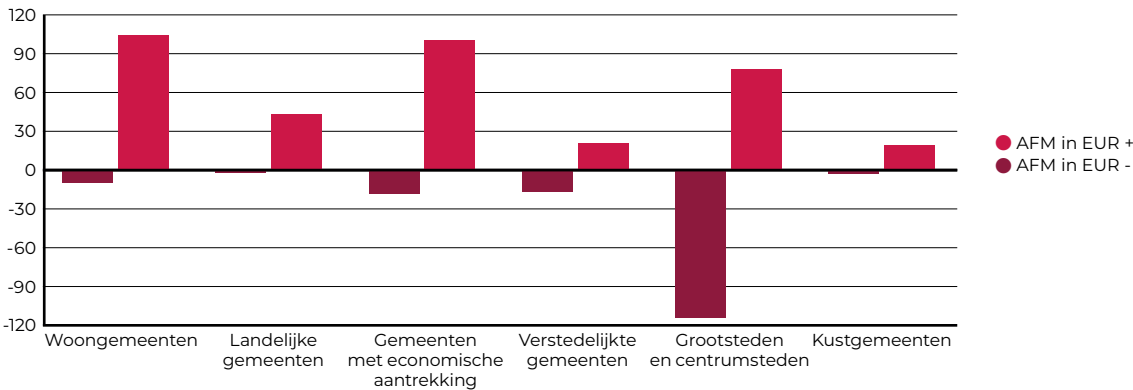
Evolutie AFM gemeenten Jaarrekening en MJP – 2014-2025 (in miljoen EUR)



Staat van het financiële evenwicht – AFM – 2023

	In miljoen EUR	In EUR/inw.
Gemeenten	201	30
AGB's	-13	-2
OCMW-verenigingen	-25	-4
AUTOFINANCIERINGSMARGE	163	24

Autofinancieringsmarge (AFM) gemeenten per cluster – 2023 (in miljoen EUR)

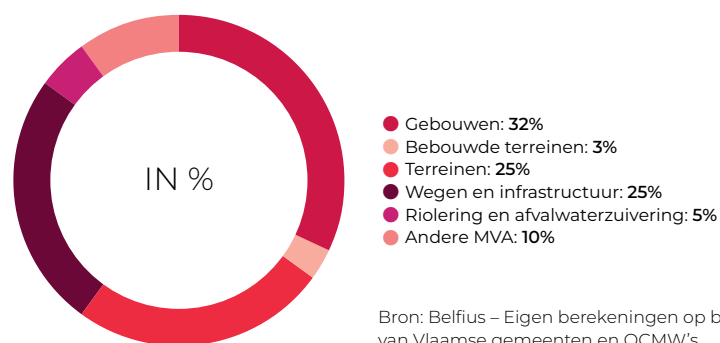


Een geïntegreerde vastgoedstrategie voor de energietransitie

Een omvangrijk maar verouderd vastgoedpatrimonium

Vlaamse lokale besturen - gemeenten en OCMW's in het bijzonder - beschikken over een vastgoedpatrimonium met een geschatte waarde van 8,3 miljard euro in hun **balansen van 2021**, wat overeenkomt met bijna 18% van de activa.

Relatief aandeel van de materiële vaste activa (MVA) – Balans 2021



Binnen de balansstructuur neemt de categorie 'gebouwen' met 32% de voornaamste positie in binnen het geheel van materiële vaste activa (MVA), goed voor 8,3 miljard euro volgens hun huidige boekwaarde. Verder beschikken lokale besturen over 'terreinen' en 'wegen', die elk goed zijn voor 6,8 miljard euro of 2 maal een kwart van de MVA. Met 1,3 miljard euro is de categorie 'riolering en afvalwaterzuivering' goed voor 5% van de MVA.

Openbare gebouwen vertonen over het algemeen een hoog **niveau van veroudering** en kunnen dus aanzienlijk worden verbeterd op het vlak van energie-efficiëntie.

Volgens onze schattingen ligt de gemiddelde verouderingsgraad van gemeente-gebouwen tussen 53 en 58%. Deze berekening is gebaseerd op de verhouding tussen de huidige boekwaarde en de aanschaffingswaarde, zonder automatische toepassing van de ABEX-herwaarderingsindex zoals opgelegd door de regelgeving. De waarde van de gemeentegebouwen is volgens dit percentage dus al bijna voor de helft afgeschreven.

Een steeds strikter reglementair kader

In 2010 is een specifieke Europese richtlijn betreffende de energieprestatie van gebouwen (EPG) aangenomen, met als hoofddoel gebouwen te ontwikkelen die bijna geen energie verbruiken en zoveel mogelijk gebruikmaken van hernieuwbare energiebronnen. Een richtlijn uit 2018 vult de bestaande maatregelen aan met vooral eisen op het vlak van elektromobiliteit.

Elke lidstaat is verplicht om deze Europese verbintenissen te onderschrijven en tegen 2030 een nationaal streefcijfer op het vlak van energie-efficiëntie te halen. Voor België formaliseert het Nationaal Energie- en Klimaatplan van eind 2019 dit engagement. De 3 gewestelijke actieplannen (Vlaanderen, Wallonië en Brussel) voor een 'energierenovatie op lange termijn van gebouwen' maken integraal deel uit van dit nationaal plan.

Elk gewest heeft de diverse Europese richtlijnen omgezet en verschillende initiatieven genomen om hun lokale besturen te ondersteunen bij de realisatie van een energie-efficiëntiestrategie op lokaal niveau. Meer concreet hebben de gewesten systemen opgezet om financiële, technische en methodologische ondersteuning te bieden aan gemeenten die actief willen meewerken aan een lokaal energie- en klimaatbeleid in het kader van het Burgemeestersconvenant.

Een meer globale integratie in een 'duurzame strategie'

De definitie van een energie-efficiëntiebeleid voor gebouwen wordt idealiter geïntegreerd in een globale vastgoedstrategie van de gemeente en haar geconsolideerde entiteiten (zoals OCMW's, politiezones, gemeentebedrijven...) alsook op andere lokale beleidsterreinen (zoals mobiliteit, diensten aan bevolking, veiligheid...). Met behulp van digitale technologie voor slim beheer kan dit efficiënt worden gerealiseerd.

Digitale technologie kan het potentieel van het energie-efficiëntiebeleid vergroten door beheerders te voorzien van handige tools waarmee ze beter geïnformeerd zijn en op een intelligente manier hun energieverbruik beheren. Bijvoorbeeld door het aanpassen van het verbruik aan de werkelijke gebruiksbehoeften volgens de openingsuren voor het publiek, het in kaart brengen van pieken in bezoekersaantallen (zowel dagelijks als seizoengebonden) en het optimaliseren van het totale of gedeeltelijke gebruik van het gebouw.

Financiering

Het uitvoeren van grote werken om het energieverbruik terug te schroeven, stuit traditioneel op 2 barrières: de investeringskosten en de onzekerheid over de daadwerkelijke resultaten, omdat de beschikbare oplossingen complex zijn en technische kennis vergen, de energiekost volatiel blijkt en er opgelegde normen gelden.

Vooral het kadaster en de energieaudit zijn waardevolle instrumenten die helpen om prioriteiten te stellen bij de uit te voeren werken en om het investeringsbudget over meerdere jaren te plannen. Dit met als doel operationele besparingen te realiseren.

Behalve klassieke financieringsmogelijkheden zoals leningen of zelffinanciering kunnen lokale besturen voor tal van activiteitsdomeinen een beroep doen op diverse regionale en Europese subsidieregelingen. Er bestaan ook specifieke alternatieve financieringsformules voor investeringen in de energie-efficiëntie van gebouwen.

Duurzame financieringsoplossingen zoals Green Bonds winnen aan populariteit op de markt, zeker voor grotere publieke en private spelers. Maar Belfius heeft met Ambition Loans ook financieringsoplossingen voor lokale besturen. Deze leningen zijn van toepassing op lokale projecten binnen een specifiek domein zoals energie, renovatie, bouw, mobiliteit... en die beantwoorden aan specifieke criteria.

In bepaalde domeinen hebben we ook meer specifieke financieringen zoals **Smart Building & Renovation Solution Energy**. Deze formule biedt een totale begeleiding van analyse tot financiering voor energie- of mobiliteitsprojecten. Daarnaast bestaan er ook nog tal van leasingoplossingen voor het wagenpark of voor het voorzien van elektrische laadpalen.



Vlaamse provincies

Exploitatie-uitgaven

Net zoals de andere lokale besturen voorzien de Vlaamse provincies voor 2022-2023 een spectaculaire uitgavenstijging in het aangepaste meerjarenplan 2020-2025. Toen de lokale besturen einde 2021 hun meerjarenplan bijstelden, hield niemand rekening met een snel aantrekkende inflatie voor 2022. Wel vertoonden de energieprijzen sinds de zomer een fluctuerende stijgende trend.

De raming voor 2023 ten opzichte van de eerste cijfers 2022 neemt dan ook de (onvoorziene) uitgavenstijging voor 2022 mee. De provincies begroten zo 10% meer exploitatie-uitgaven dan einde 2021. Ze plannen dus met een budget van 830,4 miljoen euro om minstens 75 miljoen euro meer te besteden. Dit komt voor 2023 neer op 124 euro per inwoner aan exploitatie-uitgaven.

Door de hogere energieprijzen neemt de aankoop van goederen en diensten het sterkst toe (+12,9%). Maar ook personeelsuitgaven kennen een spectaculaire stijging met 11,9%, ten gevolge van de snel aantrekkende inflatie in de loop van 2022. Personeelsuitgaven nemen het grootste deel van de exploitatie-uitgaven (47%) in, samen met de aankoop van goederen en diensten (28%) en toegestane werkingssubsidies (23%).

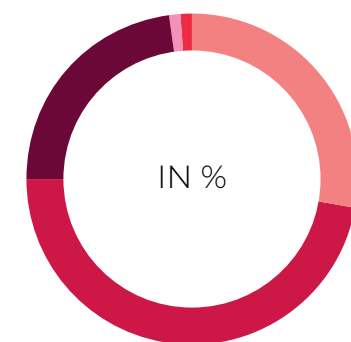
Exploitatie-uitgaven van provincies – 2023

	In miljoen EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2022-2023	Jaarlijkse evolutie 2023-2025
Goederen en diensten	234,2	35	12,9%	-5,7%
Personeel ⁽¹⁾	388,6	58	11,9%	3,1%
Toegestane werkingssubsidies	189,9	28	3,5%	-0,8%
Andere operationele uitgaven	8,0	1	-21,5%	-6,6%
Financiële uitgaven ⁽²⁾	9,7	1	51,1%	9,2%
EXPLOITATIE-UITGAVEN	830,4	124	10,0%	-0,2%

(1) Zonder gesubsidieerd onderwijzend personeel (25,7 EUR/inw.).

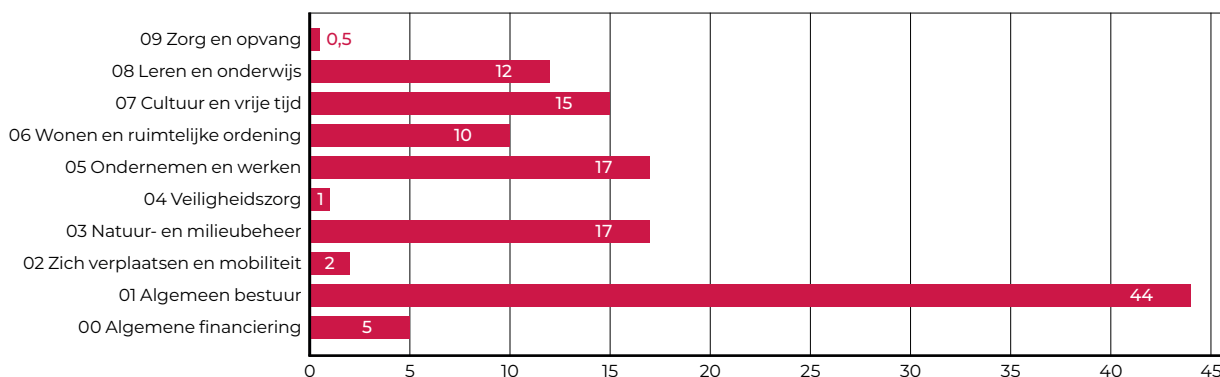
(2) Rentelasten inbegrepen, niet de kapitaalaflossing van leningen (BBC).

Exploitatie-uitgaven – 2023



- Goederen en diensten: 28%
- Personeel: 47%
- Toegestane werkingssubsidies: 23%
- Andere operationele uitgaven: 1%
- Financiële uitgaven: 1%

Exploitatie-uitgaven van provincies per beleidsdomein – 2023 (in EUR/inw.)



Provincies zijn actief in diverse beleidsdomeinen met 'ondernemen en werken', 'natuur en milieubeheer', 'cultuur en vrije tijd' als de belangrijkste. Het grootste deel van het provinciaal budget gaat weliswaar uit naar algemeen bestuur, goed voor 44 euro per inwoner.

Personeelsuitgaven

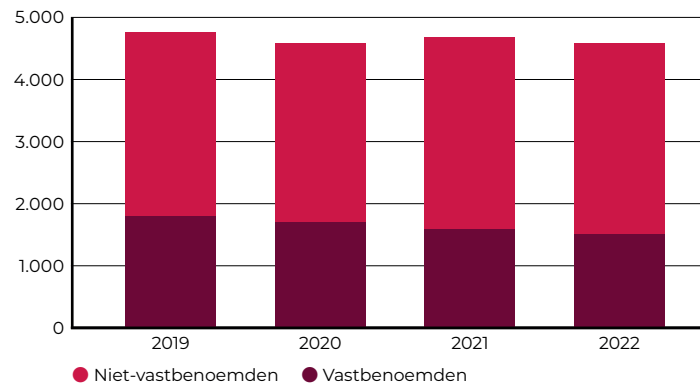
Volgens de RSZ-statistieken tellen de Vlaamse provincies met hun APB's eind 2022 98 vte's minder in vergelijking met het jaar ervoor, d.i. een personeelsafname van 2%. De tijdelijke toename in het personeelsbestand van 2021 is daarmee tenietgedaan. Vlaamse provincies stellen vandaag samen met hun APB's 4.579 voltijdse equivalenten (vte) tewerk.

Het aantal vastbenoemde personeelsleden loopt al jaren terug, terwijl het aantal niet-vastbenoemden toeneemt. In verhouding krimpt eind 2022 het aandeel vastbenoemden verder tot 33% ten opzichte van de groep niet-vastbenoemden (67%).

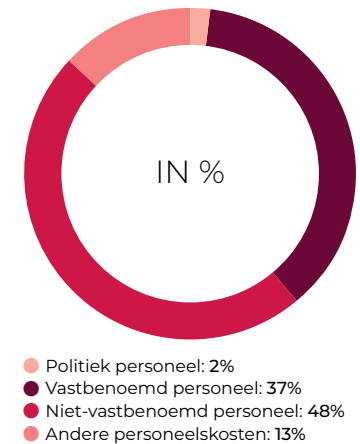
Toegestane werkingssubsidies

In 2023 staan de Vlaamse provincies voor 189,9 miljoen euro aan werkingssubsidies toe, voornamelijk bestemd voor vzw's (55,9 miljoen euro) en APB's (46,6 miljoen euro). Daarnaast gaat er nog eens 30,2 miljoen euro naar ondernemingen en 20,6 miljoen euro naar provinciale EVA's.

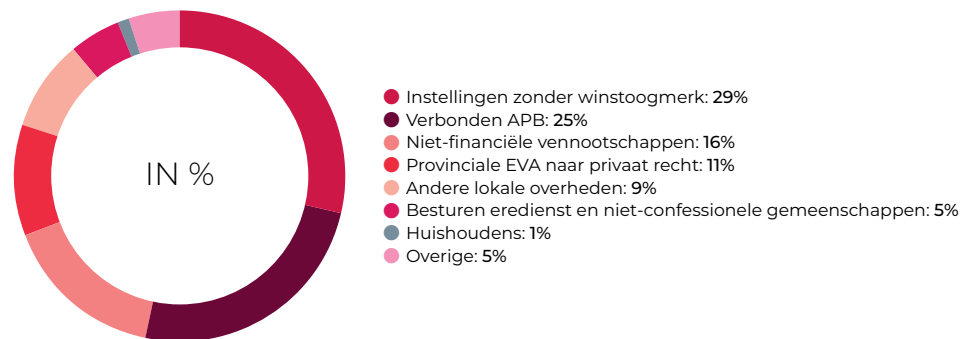
Evolutie personeel van provincies en APB's (in vte)



Uitgaven per type personeel – 2023



Toegestane werkingssubsidies – 2023





Exploitatie- ontvangsten

In hun raming van het aangepaste meerjarenplan herzien de Vlaamse provincies de exploitatieontvangsten sterk naar omhoog (+7,9%). De spectaculaire uitgavengroei in 2023 wordt hiermee deels opgevangen en dan voornamelijk door de toegenomen fiscale ontvangsten (+52,6 miljoen euro en +7,9%).

In 2022 leveren belastingontvangsten liefst 84% van de totale exploitatieontvangsten op. Op een totaalbedrag van 854,8 miljoen euro komt dit neer op een bedrag van 716,8 miljoen euro of 107 euro (van de 128 euro) per inwoner. Daarnaast zien we nog 9% ontvangsten uit werkingsubsidies en 6% uit werking en andere activiteiten.

Fiscale ontvangsten

De opcentiemen op de onroerende voorheffing (OOV) leveren gemiddeld 71% van de belastingontvangsten op en zijn de belangrijkste inkomstenbron van provincies. Overige belastingen die provincies zelf instellen en heffen, vullen deze ontvangsten verder aan.

De opcentiemen dienen duidelijk als motor om de provinciale ontvangsten op peil te houden. De provincies gaan ervan uit dat de ontvangsten uit opcentiemen in 2023 met 8,7% zullen toenemen, met een continue groei van 2,6% in de komende jaren. De stevige inflatie van 2022-2023 zorgt immers voor een indexatie van de kadastrale inkomens.

In 2018 kreeg elke provincie omwille van de nieuwe taakstelling een maximumtarief voor de onroerende voorheffing opgelegd. Ook in 2023 zijn die tarieven van toepassing.

Exploitatie-ontvangsten – 2023

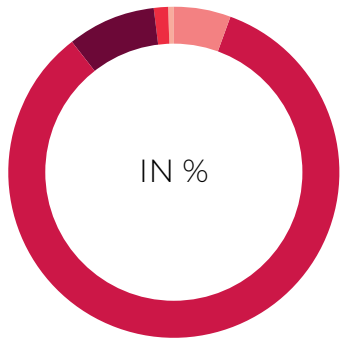
	In miljoen EUR	In EUR/ inw.	Evolutie 2022-2023	Jaarlijkse evolutive 2023-2025
Ontvangsten uit werking	48,6	7	3,0%	1,5%
Fiscale ontvangsten	716,8	107	7,9%	2,6%
Werkingsubsidies ⁽¹⁾	75,0	11	9,8%	-5,9%
Andere operationele ontvangsten	11,5	2	2,3%	1,5%
Financiële opbrengsten	2,9	0	103,1%	-14,4%
EXPLOITATIE-ONTVANGSTEN	854,8	128	7,9%	1,7%

(1) Zonder gesubsidieerd onderwijzend personeel (25,7 EUR/inw.).

Fiscale ontvangsten – 2023

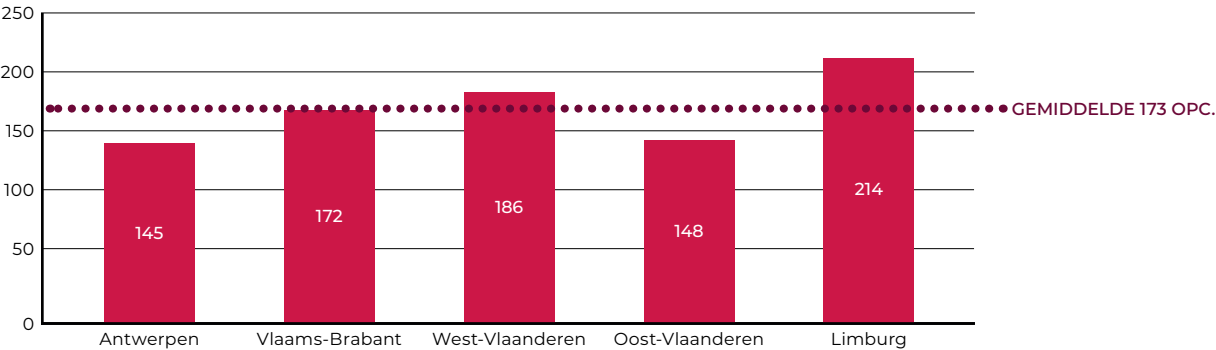
	In miljoen EUR	In EUR/ inw.	Evolutie 2022-2023	Jaarlijkse evolutive 2023-2025
Opcentiemen onroerende voorheffing	509,6	76	8,7%	2,6%
Overige belastingen	207,2	31	6,0%	2,7%
FISCALE ONTVANGSTEN	716,8	107	7,9%	2,6%

Exploitatie-ontvangsten – 2023



- Ontvangsten uit werking: 6%
- Fiscale ontvangsten: 84%
- Werkingsubsidies: 9%
- Andere operationele ontvangsten: 1%
- Financiële opbrengsten: 0,3%

Opcentiemen onroerende voorheffing per provincie – 2023



Werkingssubsidies

Voor hun exploitatieontvangsten halen provincies gemiddeld 11 euro per inwoner uit werkingssubsidies. Dit zijn voornamelijk specifieke werkingssubsidies van de Vlaamse overheid, omdat provincies binnen het regionale kader op verschillende domeinen mee het beleid uitwerken.

Investerings

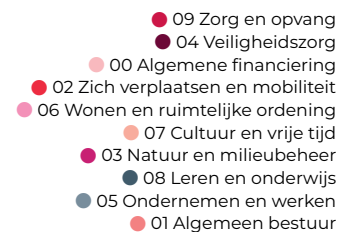
In het meerjarenplan 2020-2025 van de Vlaamse provincies staat nog een investeringsinspanning van 758 miljoen euro gepland voor de resterende periode 2023-2025. Door de oplopende bouwkosten worden investeringsprojecten waarschijnlijk geschrapt of verder gespreid in de tijd.

Voor 2023 zelf staat in de aangepaste meerjarenplannen 296,8 miljoen euro gepland.

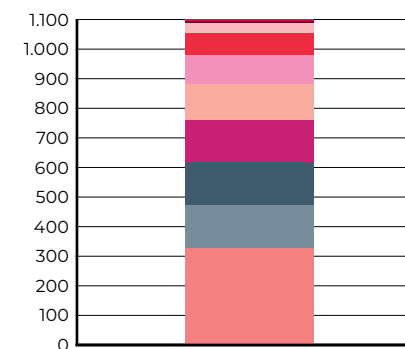
Provinciale investeringen gaan voornamelijk naar 'veiligheidszorg', 'mobiliteit', 'leren en onderwijs' en 'algemeen bestuur'. Ze versterken ook de exploitatie-uitgaven van andere domeinen zoals 'ondernemen en werken', 'natuur en milieubeheer' en 'cultuur en vrije tijd'.

Investeringsuitgaven – 2023

	In miljoen EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2022-2023
INVESTERINGSUITGAVEN (ZONDER FVA)	296,8	44,3	12,7%
Waarvan investeringssubsidies	63,9	9,5	8,5%



Exploitatie-uitgaven en investeringen van provincies per beleidsdomein – 2023 (in miljoen EUR)



AFM en financieel evenwicht

Net zoals bij de gemeenten wordt het structureel evenwicht aan de hand van de autofinancieringsmarge (AFM) gemeten. Deze marge mag in de loop van het meerjarenplan een negatief resultaat vertonen, op voorwaarde dat dit tekort aan het einde van de rit in 2025 weggewerkt is, met het oog op de volgende legislatuur.

In 2023 blijft de AFM voor de provincies (-15,7 miljoen euro) negatief. Dat levert een marge van -1,8% van de exploitatie-

ontvangsten op. Volgens de meerjarenplannen klimt deze buffer in 2025 naar 20,4 miljoen euro (2%).

Met een budgettair beschikbaar eindresultaat van 120,3 miljoen euro behouden provincies in 2023 hun financieel evenwicht. Het resultaat wordt opgebouwd door de exploitatie, investeringsverrichtingen en financiering. Het tekort van het boekjaar wordt gedekt met een overschot uit het verleden, namelijk 330 miljoen euro aan 'gecumuleerd budgettair resultaat vorig boekjaar'.

Belfius

Verantwoordelijke uitgever: Belfius Bank – Karel Rogierplein 11 – 1210 Brussel –
IBAN BE23 0529 0064 6991 – BIC CKCC BE BB RPR Brussel – BTW BE 0403 201 185 – FSMA nr 19649 A